

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította

IX. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1938. 7. SZÁM.

T A R T A L O M :

Mária Királyné halála.

A nagy fordulat. (N. A.)

Prédikációvázlatok. (Sass Kálmán.)

A Hungerpastor tragédiája.

(Kassai Imre.)

A legújabb theologiai munka.

(Horváth István.)

A szellemi képességek tanulmányozása.

(Erdélyi Gyula.)

Irodalom. A református keresztyén imádságos könyve. — Hivatás és élet. — *Revue d'Histoire et de Philosophie religieuses.*

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

Felolós szerkesztő: DR. IMRE LAJOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Cluj, Calea Marechal Foch 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 120 Lei

Egyes szám ára 12 Lei

Registreat la Tribunalul sub N-rul 1507/1938, la N-rul curent 26. szám alatt bejegyezve a clujl Törvénysszéknél.

Megjelent!

DR. IMRE LAJOS:

Megjelent!

Hívás és élet.

Ez a nagy hittel és hivalással megírt, harminchat tanulmányt, prédikációt és előadást tartalmazó könyv nem hiányozhatik senkinek az asztaláról, aki a modern hitélet kérdéseivel foglalkozik, de egyben azoknak könyvtárából sem, akik vezérlő erőt akarnak meríteni maguknak az élet útvesztőjéhez.

Ára 150 Lei. A pénz előzetes beküldése mellett portómentesen küldi a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Könyvosztálya, Cluj, Strada Baron L. Pop 5.

Magyar verseskönyv

Tartalmazza a magyar költészet legnagyobbjainak versremekeit.

Terjedelme 80 oldal. Összeállította: VITA ZSIGMOND.

Ára 14 Lei.

JOH. VAL. ANDREĂ:

Az Ur jámbor szolgálja

című, 1619-ben megjelent, a lelkipásztori élet és hívás felfogására vonatkozó verses műve *Dr. Makkai Sándor* művészi fordításában.

Megrendelhető az „Ifjú Erdély” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Előkészületben!

Előkészületben!

A csendes óra és családi áhitat könyve

az 1939. évre

A minden napra szóló igemagyarázatokat és imádságokat református népünk minden rége használhatja.

Leszakíthatós bibliai tömbnaptár

az 1939. évre. — A minden napra igemagyarázatot, imádságot és éneket tartalmazó tömbnaptár falra akasztható, vagy íróasztalra állítható, művészi kivitelű kemény hátlappal.

és akiknek arcán ő gyújtott világosságot, hogy akik látják e világosságot, az Úr Krisztus jusson eszükbe, megtartásukra, vagy kárhozatukra emlékeztetve.

A Szent Lélek által gerjesztett bizalom fiatalítja, erősíti az egyházat: a hívek seregét, hogy a győtrelem honában is a magasságokban járjon a lelke, a halál árnyékának völgyében pedig örömhírt terjesszen: a bűnbocsánat és megváltás hírért. Mindig ifjú az egyház, ha ezt hirdeti, koravén és műemlék, ha ezt elfelejti.

Legelőször a legkisebbre: a pásztorra nézve igaz ez.

Istentől van minden hatalom.

És. 41 : 1—7.

Isten belépése e világba nemcsak vigasztalást jelent, hanem harcot, pert, fegyvert és tüzet is. Vádat és ítéletet, azzal a váddal szemben, mely eljene a földről származik. Nem fél az alperes megalázó szerepétől sem. A történelmi események láttára Jákob, az Isten népe: az egyház vádol, mert pillantása a szenvedő népek gyakran innenmarad a horizonton és a történelem lármájától nem hallja Isten szavát.

Pedig Cyrus, a föld hatalma, vagy Gzenakherib és Nabuk, egykor nem maguktól jöttek, Az elnyomó is szolga, Isten parancsára az elnyomóból felszabadító lesz. Isten nem osztozik senkivel a hatalmon. Nincs más Úr sem égen, sem földön, aki egyik hatalmat a másik kezébe adhatná, csak Isten, aki így szegényít meg minden hatalmat, de övéinek ezek mulandóságát hirdeti. A mulandóság e földön Isten kegyelmének a jele. A 70 éves fogság is kevés idő azt látni, hogy mit akar Isten, de terveit közli prófétaival, egyházaival, hogy Cyrusnak miért kell felemelkedni, miért nevezi őt kedveltjének, szolgájának, úgy szólítja meg, mint Izraelt. Azért, hogy megszegényítse a csüggedőt s felmutassa gondoskodását, hogy a perelő, lázadó népet a fogságból, az olvasztókemencéből, a temetőből is megmenti.

Ez az Isten felelete a perelő egyháznak. Ő parancsol, Cyrus engedelmeskedik, ő népeket rémit, te örömhírt viszel a megrémült népeknek. Különbőség van a szolgálatokban, de ugyanaz az Úr.

Isten igazi szolgája az egyház.

És 41 : 8—13.

Isten nem választja a leghatalmasabb népet a maga tudtulatására, céljainak elérésére és testetöltésre, ez esetben az idői nagyhatalom, a test dicsősége, egybeesnek az isteni hatalommal és kimondani is borzasztó: a bűn a Sztentésséssel. Akkor nektek, pásztorok, vétek volna imádkozni, az ilyen istent meg kell tagadni, még ha meg is jelenik.

Isten barátja, szerelmes választottja, akit nem emlegetett messziségből hívott elő: Jákob, a nagy hívő maradéka, minden idők bűnvalló, hitvalló serege. Cyrus csak Izraelért van, Izrael mindenkiért. Cyrusszal Isten a maga hatalmát, ítéletét üzeni a világnak éppen e pontján a történelemnek, Izraellel kegyelmet ígér, vigasztalást szól, szánalmat gyakorol a világ számára. Minden hírnök gyenge és jelentéktelen — a világ szerint másodosztályú életre szorított, — mert jaj annak az egyháznak, amelyik ma nem szenved és része van a föld hatalmában.

Isten támogatását csak szenvedő keresi és kaphatja. Aki a világtól várja a jobbot, a világ jobbjaival kárhozik el. Alakulhat, torzulhat a történelmi, hatalmi helyzet, Istennek erre a „népre“, ennek nyelvére van szüksége, hogy a többihez szóljon, amíg az adventi idő tart. Sorsunk attól függ, hogy melyik „nép“-hez tartozunk, a népek egyikéhez, vagy a népekből választott-hoz: a hit népéhez, akiket az Úr Jézus barátjának nevez s Isten tulajdon magáénak. Minden Istennel küzdő az övé.

Izrael tehetetlensége és erőfeletti szolgálata.

És. 41 : 14—20.

Isten az ő céljait kicsinyekkel is végre tudja hajtani. Akit eszközül választ, azt megváltoztatja. Ugy, ahogy vagyunk, természeti mivoltunkban, al-

kalmatlanok vagyunk, mégha hatalmunk világrészekre is terjed. Az egyház is alá van vetve a megváltás kényszerének, ha szolgálni akar. Uralkodó egyház nem szolgálhat. Bűnös férgek a bűnbocsánat ajándékával reménységet nyernek az Úr Jézus által szerzett életminőségre. Isten testet öltve megváltónk lett, rokonságot vállalt velünk, hogy a bűnnel, e gyilkossal szemben vérbosszulónk legyen, hogy ki ne essünk a magának választotta közösségből. Isten embersorsot vállalt éretlünk, helyettünk és miattunk. Megalázott foglyokhoz szól, bűnösök közé elegyedik. A férgesksével, a jelentéktelenségre kárhozott egyházával indul ellensége: a bűn és zsoldosai: a testiség, a föld hatalmai ellen.

A férgesksét cséplőhengerré teszi, hogy elválassza a búzát a polyvától, övéit ellenségeitől. Az egyház ma is cséplőhenger a világ számára, ha engedelmes és építő szerszám, ha megvan az igeszerintvaló ítélő, választó képessége. Az egyháznak sohasem lehet rögzíthető történelmi helyzete, mert ha nem más, mint egy történelmi közösség, az éltető lehetet emésztő fűzzé lesz számára. Szolgálatát félretéve széljátékává jelentéktelenedik. Az egyház öröme a továbbadott öröm s váltása is a továbbhirdetett bűnbocsánat által van.

Az egyháznak ez a szerepe nyomorral, szenvedéssel, vértanúsággal jár, de kegyelemből és megél, mert az a kegyelem csodák szakadatlan sorában jelentkezik. Az egyház nem bízhatja magát csak részben Urára, más nem segíthet rajta s maga sem segíthet magán. Egészen Megváltójára kell tekintenie, szenvedéseiben arra az örömhírré, melyet más szenvedőknek örvendve tovább kell adnia. Az igaz egyház hitből él. Az egyház nem kímélheti azt, amit Isten nem kímél és nem féltethi azt, amit Isten halálra ítelt.

Te vagy e szolgálat eszköze, az egyház sorsa a te sorsod.

Akit Isten szeret.

És. 42:1—4.

Izrael is szolgál, Cyrus is. Mindkettő más, de mind csak emberek, egyház, bűnösök, süketek, vakok. A világ az üzenet elől magátigazolva kitér, mert a követ is, Izrael, az egyház is csak emberekből áll. A gonosz szőlőművesek meg is verik Isten követeit, szolgáit, de vak nem is vezethet világtalant. Izrael tehát nem tudta és nem tudja betölteni hivatását, hogy a világ papja, tanítója, ügyvivője legyen, úttá a pogányok számára Istenhez.

Mégis ez a szolgálata testétől szolgált Isten igaz, büntelen *Szolgájának*, akibe tulajdon Lelkét lehelte, akiben gyönyörködött és szerelmes fiának mondot, aki megigazítja a bűnös szolgát, a bűnös sereget saját testévé teszi, hogy ne mi éljünk többé, hanem ő éljen mibennünk. Képesíti Izraelt, hogy a pogányok világossága lehessen, az egyházat, hogy a hit népe lehessen s téged, hogy bűnös szájjal róla beszélhess. Ez a Szolga más, mint Izrael, de a népközösség csak rajta keresztül választott nép, az egyház csak általa egyház.

Nem kiált, Betlehemben szolgasorsban születik, később sincs hova lehajtania a fejét, nagy szenvedések és igazságtalan kínhalál jut számára osztályrészül e földön, de nem kiált, mert mindezek hordozása a lármával nem könnyebb; a tiltakozással semmitéle szenvedés nem enyhül, mert elveszti önkéntességét. A Szolga *tellette* életét.

Egy lett a repedt nádszálak közül, alak és ékesség nélkül, de az isteni és emberi természet végletei egyszerre látszanak benne. Isten neki adta a választottakat, a repedt nádszálakat. Egyet sem tör el, mert ő a bűnösöket jön hívogatni, az orvosra szorultakat. A kialvó mécsesekbe új olajat tölt, azt keresi, ami vesző, vagy elveszett. Az enyészet törvénye helyett az örökélet törvényét: a teljes kijelentést, Isten megigazító, megváltó akaratát hozza önmagában. Ebben a mivoltában halálíg hű és engedelmes. Megtartó nyálábktője a veszniinduló bűnösöknek s szolgálata alakjában a világ világossága lobbant fel, hogy a kialvó mécsesek soha ki nem lobbanó fényt nyerjenek attól a fénytől, melyben minden *való* megvilágításba kerül.

Ezt a fényt várják és várták a szigeteken, szenvedők, terheltek, pásztorok, szolgák a Szolgát, a közeledő szent éjszakákon is.

Igy szól az Isten, szolgálakban, mint Betlehemben. A gazdag szegénnyé lett, a teremlő, fenntartó, gondviselő Isten a mulandó ember testét és viszonyait vállalja. Minden az ő kezében van s mégis egészen kiszolgáltatja magát. Így lehet csak a bűnös emberhez szólni, hogy figyeljen és megértse. Ennyit áldozott az Isten, hogy megtarthassa a szolgát, a választott serget, az ő egyházát.

Ez az Isten *így* hívta el a bűnös szolgát — igazságban. Mintha megérdemelné, mintha a nép szenvedett volna mások helyett. A bűntelen Szolga által szerzett igazságot adta Isten választott bűnös népének, igaznak minősítette azt. Ugyanazt adja, mint tulajdon Fiának Más úr és király a bűnöst eltaszítja, ezt a bűnöst Isten kézen fogja és esendőségében biztosan tartja. Más nép áldozatul esik a történelmi, idői igazságszolgáltatásnak, ezt a népet Isten a világ végezetéig élteni, addig, míg hitben járunk és nem látásban. Ezen a népen áttetszenek Isten céljai, a hit népe: szövetség és testamentum népe, mely az Úr Jézus Krisztus vére által minden népek üdvének és kibékülésének lehetőségévé lett. Ezen a népen át tör be a világba a világ világossága, a megfeszített és feltámadott Úr igazsága minden pogányoknak világosságu, hogy a sötétségben járó népek Istenre és egymásra ismerjenek.

E nép nélkül és a benne testet öltött Ursten nélkül, a betlehemi és golgothai fény nélkül az emberi élet tévedés, rabság, kárhozat. A hit népének: az egyháznak a hivatása egybeesik az ő Urának küldetésével: ami az Úr az ő egyházának, azzá kell lennie a Krisztusban élő egyháznak a népek számára.

Ez mind általad történik,

N. A.

Idvezítő kegyelem.

Olv. Ján. ev. 1:1–18. Textus: Titus 2:11–14.

Az isteni kegyelem életünknek nem függvénye. Az érzés, érzelem, gondolkozás, akarat hozzá van kötve életünkhöz, egyenest abból fakad, de az Isten kegyelme rajtunk, életünkön, az egész világon kívül van. Ez a kegyelem Istené, ember nem rendelkezhet vele.

Az Isten üdvözítő kegyelme megjelent minden embernek. Ez a kegyelem minden emberi befolyástól menten „megjelent“, mert Istent nem kényszerítheti senki a kegyelem megjelenésére. Ebben van a kegyelem feltétlensége. Ez a kegyelem „minden embernek“ megjelent. Senkise mondhatja, hogy *neki* nem jelent meg és senkise *sajátíthatja ki* magának. Ez minden emberé. Ez a kegyelem úgy jelent meg, mint idvezítő kegyelem. Ez minden embernek idvességére való. Az isteni kegyelem Krisztusban adatott mi nekünk. Azért Krisztuson kívül sehol és semmiben sem találhatjuk meg a mi idvességünket. Egyedül Krisztus fizette meg Istennek azt az árat mi érettünk, mi által Isten megváltott gyermekei leszünk. Hogy e megjelent idvezítő kegyelem mégsem mindenkié, annak oka maga az ember, aki nem akarja tudomásul venni annak megjelenését. A mindennapi élet ezer és ezer példában tesz bizonyosságot erről. Bár az idvezítő kegyelem minden embernek megjelent, mégis csak azok számára jelent valamit, akik Isten eme tényét *tudomdsul* vették.

A kegyelem alatt élők számára az idvezítő kegyelem *fegyelmező kegyelem* is. Istennek ez a tette nagy „tanítást“ rejt magában. És pedig azt, hogy „szentül éljünk a jelenvaló világban.“ Ebben lesz az idvezítő kegyelem fegyelmező kegyelemé. Az idvezítő kegyelem a jelenvaló világban jelent meg, azért a szentül élésre kötelező isteni parancs már „itt“ érvényes. Akinek élete a jelenvaló világban nem felel meg az isteni parancsnak, az olyan ember számára hiába jelent meg az idvezítő kegyelem. Mert az *idvezítő kegyelem elfogaddsa* egy új, egy teljesen más, *fegyelmezett életet* jelent. Krisztus az által, hogy önmagát adta érettünk és megváltott bennünket, olyan erőt kölcsönöz a kegyelem alatt levőknek, amely folytonosan sarkalja őket a jó cselekedetekre. Így tisztít Krisztus

magának a jelenvaló világban „kiváltképen való népet.“ Így lesz minden jó cselekedet alanya Krisztus. Vagyis nem a jó cselekedetek által jutok az idvezlő kegyelem birtokába, hanem az idvezlő kegyelem juttat el a jó cselekedetekre való igyekezésre.

Az idvezlő kegyelem nemcsak mint fegyelmező kegyelem bír jelentéssel a Krisztusban hívők számára, hanem abban is, hogy mind ezen a világon, mind ama másik életben megtart. Így lesz az idvezlő kegyelem *megtartó kegyelemé!* Az idvezlő kegyelem nemcsak e jelenvaló világban jelent életünk számára megtartást, hanem *túlul* azon, ama boldog reménység részesévé tesz, amely kitarlóan várja a Krisztus megjelenését. Az idvezlő kegyelem birtokosainak életében „minden időben minden idő számára“ él e boldog reménység. Ebben a „boldog reménységben“ van adva az isteni erő, amely a bajok, nyomorúságok, visszaesések ellenére is állandóan buzdít a jó cselekedetre. Ennek a reménységnek lendlő ereje a „megtartó“ Jézus Krisztus dicsőséges megjelenésében van. Akármilyen is e világ s e világban Krisztus gyermekeinek élete, Isten nem hagy el, újra elküldi Fiát, Jézus Krisztust.

Az Úr háza.

Olv. 84. Zsoltár. Textus : 84. Zsoltár : 2—5.

A vándormadarokban él valami csodálatos ösztön az elhagyott fészkek után. Az az ember, aki otthonát elhagyva idegen földön telepedik le, bármennyire jól megy a dolga, vágyik haza, az elhagyott otthon után. Az emberi léleknek is megvan a maga háza, ahol boldognak érezheti magát. Ez az Isten háza. A lélek számára megszeneltté Isten házát az Ige teszi. Ezért kedves a hívőknek az ott lakozás.

Az Úr háza után *kivánczik és emészlődik a hívő ember.* A zsidó népnek egy temploma volt. Ezt a helyet nagyon megbecsülte. A legtávolabb lakó zsidó is tekintelét feléje fordítva imádkozott. Számára végtelen boldogságot jelentett, ha legalább egy évben egyszer elmehetett az Úr házába. Nem sajnált sem időt, sem fáradságot, sem pénzt. A mi református őseink számára is „igen szerelmetesek voltak az Úr hajlékai“. Mennyi könny csordult ki ki szemükből, mikor templomaikat elveszik s milyen öröm gyuladt ki abban, amikor hosszú és kitarló munkálkodás után felépíthetik az Úr hajlékát. Amikor a köröskisjenői gyülekezet a XVII-ik század végén a tatárpusztítás áldozatául esik és az életben maradt nyáj pásztorstól együtt 12 éven át a hegyek barlangjaiban talált menedéket — otthonukba való visszatérés alkalmával először az Isten házát építi meg. Maguknak csak akkor építenek hajlékot, amikor az Úrnak házát helyreállították. A múlt század elején a földmivelő ember addig nem állott munkába, amíg templomba nem ment. Kapák, kaszák, más egyéb eszközök már hajnalban a templom oldalához támasztva várták a templomban imádkozó gazdát. Felvetődik a kérdés, miért nem emészlődik és kívánczik a mai

ember Isten háza után? A templomok türesek, pedig Isten Igéjének hirdetése éppen úgy megszentelt helyé teszük, mint régen. Nem a templom a hibás, hanem az *Isten Igéjét megvető* ember. Aki eljönnek a templomba, azok sem mind az Igéért jönnek. Megszokás, kíváncsiság, ruhabemutatós nagyon sokszor az Isten házába menetel oka.

A templomot az *Ige* teszi Isten házává. Isten Igéjét lehet hirdetni és hallgatni másutt is, de mégis Isten háza a legmegfelelőbb hely arra. A lekipásztor beszédjén keresztül Isten szól azokhoz, akik kíváncsiak Ő utána. Az Úr háza csak annak kedves, akik Isten Igéjét szeretik. Hogy az emberek Isten házába ma oly gyéren látogatják, oka abban keresendő, hogy nem éheznek és nem szomjuhozzák az Igét. Az Úr házában lakozni *boldogság* annak, akinek lelke kívánja az Igét. Unalmas és közönséges dolog annak, akinek szívét Isten Igéje még nem érintette meg. Az *Ige* által tudjuk meg valóban, hogy *mit tett érettünk* Isten. Ugyancsak az *Ige* által tudjuk meg, hogy *mit kell tennünk Istenért*. Dicsérni Istent szüntelen csak az tudja, akinek szívében az *Ige* által igazi hálaadás fakad.

 Az Úr háza áll, a harangok hívogatnak, az örök *Ige* hangzik és dicsérek szállnak az ég felé. Éppen te, miért maradtál el onnan?!

Isten világosság.

Olv. Jakab 1:17—27. Textus: I. János 1:5—10.

A világosság az élet feltétele. Isten a világ teremtésekor elsőnek a világosságot teremtette. Csak az tudja, hogy mit jelent a világosság, aki ismeri a sötétséget.

Isten nemcsak a szem számára gondoskodott világosságról, hanem a lélek számára is *felgyújtotta az örök világosságot*, amikor a testet öltött Igében, Krisztusban megjelent ezen a földön. Az ember számára Krisztus az a világosság, akiben minden sötétségünk nyilvánvalóvá lesz. Addig nem tudjuk milyen sötétség van bennünk, míg a Krisztus vére meg nem tisztít minket minden bűntől. A testet öltött *Ige* minél inkább megvilágítja életünket, annál jobban kitűnik, mennyire sötétben való botorkázás az ember élete. Az ember önmagából nem világíthat önmagának. Akármennyire okos, képzett, jó, vallásos is valaki, míg Krisztus be nem világít életébe, sötétségben jár. Ami a hold számára a nap, az az ember számára a Krisztus.

Az *Ige* világánál tűnik ki, hogy a *sötétség alapja* az emberben a *bűn*. A bűn az bennünk, ami tagadólág lép fel Krisztussal szemben. Az ember tagadja, hogy bűnös volna. É tagadás eredménye a bűnben, a sötétségben való járás. Minél nagyobb az emberben ez a tagadás, annál hazugabbnak állítjuk Istent. A bűn az, ami folyton megcsal bennünket és általa megcsaljuk önmagunkat. A bűn szereti magát világosságnak állítani. Sötétségben járó ember, addig, amíg tagadja bűnös voltát, azt hiszi, hogy

világosságban jár. Milyen vakmerően lép fel ez a sötétség az emberben Krisztussal szemben. Egyes országokban intézményes formában küzd a sötétség a világosság ellen. Az oroszországi istentelenek szövetsége a világosság harcosának állítja önmagát. Emberi eszmék, elvek, gondolatok szolgáltatják a világosságot számukra. Hogy mekkora nagy a sötétség, milyen nagy a bűn ereje, még most is a keresztyénség XX ik századában bizonyíték amellelt, hogy Krisztusnak, a világosságnak milyen nagy harcot kell megvívnia a bűn által megromlott, sötétségben tévelygő világgal szemben.

Az Ige világossága bűnvallásra indít bennünket. Az ember bűneinek felismerése által lép arra az útra, amelyen egykor eljut ama meggyőződésre, hogy bűnei meg vannak bocsátva. Az evangéliumi vallásnak ebben van az alapja. A keresztyén élet világosságában senki sem járhat addig, amíg ama szomorú valóságról meg nem bizonyosodott, hogy a bűn annyira megrontotta, hogy a Krisztus váltságshalála nélkül az örök kárhozatra tette méltóvá magát. Minél őszintébb a bűnök felismerése, annál több fény vetődik az örök világosságból az ember életére. Szép példáját látjuk ennek Augusztinus életében. Különösen Kálvin látta meg és emelte ki munkáiban az Ige világánál azt a nagy igazságot, hogy komoly keresztyén élet önmagunk teljes romlottságának és teljes semmisségének felismerése után indulhat meg. A jelenkor legkiválóbb theologusa, Barth eme evangéliumi, reformátori igazságból kiindulva állapítja meg, hogy más az Isten és más az ember, más az Ige világossága és más az emberé és csak az Ige világossága szuverénitásának elfogadása mellett jutok el önmagam ismeretére és teljes megűresítésére.

A világosságot ne önmagunkban, ne a világban, hanem kizárólag Krisztusban keressük. A jelenvaló világ nagy nyomorúsága éppen abban van, hogy tagadja a Krisztus világosságát és rohan a maga világosságnak hitt sötétségben a pusztulás és romlás útján.

Isten gyermekei.

Olv. Róm. 8 : 11—25. Textus : I. Ján. 3 : 1—3.

Az Isten szeretetét csak az Isten fiai látják. Isten fiai pedig azok, akiket Isten szeretete azzá tett. Az ember akkor lenne igazán árva, ha nem tartozna senkihez. Azért olyan árvák, akik nem ismerik az Isten szeretetét.

Az Isten gyermekei tudják, hogy *honnan jöttek*. Isten szeretete indította el őket, mert Ő előbb szeretett. Isten gyermekei annak a biztos ismeretnek vannak a birtokában, hogy ők nem a sorsnak, nem a véletlennek a játékszerei, hanem egy jó atyának szeretett gyermekei. Isten szeretetét csak az látja, aki megismerte őt. Isten szeretetéről hiába beszélünk a hitetlen istentagadó előtt. Csak az Isten szeretetében élők tudják, hogy milyen nagy dolgokat cselekszik az Isten az emberért. Az emberért teremtetett mindent.

Mikor az ember bűnbe esett, küzdött érette a bűn ellen, majd az ő szent Fiát is feláldozta érte. Abban a tényben, hogy szent Fiát is adta miérettünk, mutatkozott meg szeretetének teljessége. Mily végtelenül nagy és felfoghatatlan az a szeretet, amely olyan nagy volt, hogy a bűn miatt gyűlöletessé vált embert újra gyermekévé tette.

Isten gyermekei tudják, hogy Isten szeretetéből indultak el, habár még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé lesznek, mégis bizonyosságuk van arról, hogy *hová mennek*. Az istentagadói a jövőre nézve a bizonytalanság fellege veszi körül. Lehet az embernek életét ideig-óráig narkotizálni, lehet a tudomány és emberi találmányok csodáival elkápráztatni, de bizonyosságot arról, hogy *hová megyünk*, csak az Isten szeretetének felismerése ad. Isten gyermekei annyira meg vannak győződve az Isten szeretetéről, hogy bizonyosan tudják, hogy szeretete által hasonlókká lesznek Őhöz. Az Atyát csak a szeretetben a szeretet által látjuk meg. A szeretetben ölel Isten magához és e szeretet tesz hozzá hasonlóvá.

Azért vetődik fel az Isten gyermekei előtt az a nagy kérdés, hogy ha az Isten ennyire szeretett, hogy gyermekeivé tett, nekünk, gyermekeinek *hogyan kell járunk*, ha szeretetében akarunk maradni. Isten gyűlöli a bűnt. De mivel természetszerint hajlandó vagyok Isten és felebarátom gyűlölésére és egyben az Isten szeretetében is meg akarok maradni — egy nagy harcot kell vívnom önmagamban a bűnök megöklésére. Míg e földön járunk, folytonosan tisztogatjuk magunkat éppen hozzánk kötött gyarlóságok miatt, az alatt a reménység alatt, hogy egyszer hasonlókká leszünk Őhöz. Az Isten gyermeke a reménység alatt vívja állandó harcát. A harc kimenetele felől biztos, mert Isten szeretetéről meg van győződve. Ez a reménység nem hagyja elernyedni küzdelmében a visszaélések ellenére sem, hanem folyton ösztönzi Isten gyermekeihez méltó életre. Az Isten szeretetének bizonyága nélkül is lehet egy eszménykép felé törekedni, de ebbe hamar belefárad az ember, mert erő csak abban a szeretetben van, mely Isten gyermekévé, Őhöz hasonlóvá teszi az embert.

Az Isten szeretet.

Olv. I. Ján. 4 : 7—21. Textus : I. Ján. 4 : 16—19.

Isten lényegét az idők folyamán sokféleképpen igyekeztek kifejezni. Sőt a Szentírás is többféle formában igyekszik kifejezni Istenről való felfogását. Ezek közt a szerintünk a legtalálóbban e j nosi levél fejezi ki ebben: *Isten szeretet.*

Amikor Isten szeretetéről beszélünk, nem valami általános szereletről beszélhetünk. Az Isten szeretete teljesen más, mint az ember szeretete. Annyira különbözik a kettő egymástól, mint az ember az Istentől. A kétféle szeretet között áthidalhatatlan szakadék van. Hogy Isten szeretetéről mégis beszéltünk, azért van, mert Ő ezt a szakadékot azáltal, hogy előbb szeretett minket, áthidalta. Aki az Isten szeretetét a maga szeretetének mértékével méri, az

feltétlenül hamis eredményre jut. Mintahogy ismeretünk nem egyenlő Istennel, úgy a bennünk levő legnagyobb szeretet sem egyenlő Isten szeretetével. Sőt e kettő között nemcsak mérhetetlen mennyiségi, hanem minőségi különbség van. Isten szeretetének megismerésére és birtokába csak Isten által jutok. A szeretetben *leszek én Istené és szeretetben lesz Isten enyém.*

Az Isten szeretetének meg vannak a maga *bizonyítékai*. A hívő embernek folytonosan kell vigyáznia arra, hogy vajjon valóban az Isten szeretetének birtokosa-e? Minél jobban szeretünk valakit, annál jobban ragaszkodunk hozzá és bízunk benne. A félnk mennyasszony, mert szereti vőlegényét, elhagyja a biztos otthont gyakran a bizonytalanért, nem latolgatja, mi vár reá, hanem félelem nélkül indul új otthona felé. Aki az Istent azzal a szeretettel szereti, amellyel Ő szeret bennünket és ebben a szeretetben minél teljesebbé lesz — bátrabbá válik az élet küzdelmeiben, sőt az ítéletnapjához is bizodalommal lesz.

A bűnnel küzdő és abba vissza-visszaeső ember számára bámulatos *erőt kölcsönöz* az Ige ama bizonyága, hogy Ő előbb szeretett minket. Vagyis az Ő szeretetét nem mi szerezhettük meg magunknak, hanem Ő adja övének. Ha Ő szeretetébe vett, nem veszhetek el. Az Ő előbbi szeretete megment engem az örök haláltól. Ő feltétlenül csak azt szabja, hogy fogadjam el ezt a szeretetet. Nem kell mást tennem az Ő szeretetének elnyerésért, csak elfogadnom azt alázatos szívvel és azzal a reménységgel, hogy az utolsó ítéletkor is a szeretetben velünk marad. A mi szeretetünk vele szemben nem lehet egy passzív magatartás. Az Ő szeretetének mibennünk úgy kell fénylenie, hogy akik látják a mi életünket, dicsőítsék mennyei Atyánkat.

E világ gyűlöl bennünket az Isten szeretete miatt, de élnie kell bennünk annak a reménységnek, hogy Isten szeretete e világ gyűlöletén győzedelmeskedni fog.

Győzedelmes hit.

Október 31-re.

Olv. Róm. 3:20—31. Textus: I. Ján. 5:1—5.

A győzelem akkor győzelem, ha harc előzi meg. Minél nagyobb a küzdelem, annál nagyobb a győzelem. Az ember legnagyobb ellensége a bűn. Krisztus a bűn ellen harcolt, ezért az Ő győzedelme a világon a legnagyobb győzelem.

Az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk! Az ember felett a bűn uralkodik. Bármennyire is igyekszik, nem tudja azt legyőzni. A bűn naponként győzedelmeskedik felette. A bűn ennyire erős és mégis Istennek az a követelése, hogy győzedelmeskedjünk rajta. A bűn az embert Isten ellen fordítja. Az Isten a bűnt az ember által akarja legyőzetni. Isten ez akaratát úgy valósítja meg, hogy először az embert győzi le, csak azután az ember által a bűnt. Isten a bűnt legyőző erőt a hitben adja az embernek. A mi hitünk harcol ugyan a bűn ellen, de a hitben

végeredményben az Isten küzd. Minél erősebb a hitünk, annál nagyobb a harc, amit vívunk.

Isten a harcot előbb *bennünk akarja megnyerni*. A hitetlenség ellen küzd, jobban mondva az ellen a hit ellen, ami a mi szívünkben fakadt. Hite minden embernek van. Hisz Istennek tagadása is bizonyos hithez van kötve. Istennek azonban nemcsak a hitetlennel kell küzdenie, hanem azokkal a hívőkkel is, akiknek hite hamis. Istennek mindaddig kell küzdenie bennünk, amíg meg nem győz afelől, hogy „Jézus az Isten Fia”. Az a hit, amely meggyőz engem, az Istené. Tartalmat nem én adok neki, hanem Jézus. Egyedül ez a jézushit győzedelmeskedik bennem, hogy általa győzedelmeskedhessek e világon.

A hitben Krisztus győzedelmeskedni akar a világon és győzött is. Néhány apostol hite gyülekezetet hoz össze, egyházakat létesít, megtanít a szenvedések elhordozására, ösztönöz pogány népek megtérülésére. Ez a hit össztökéltette a reformáció vezéreiből is, amikor engedelmeskedtek a hitben az Úr Jézusnak. Mivel az egyház, amelyikben születtek és éltek, letért az Evangélium útjáról, Luther, Kálvin, Zwingli és a többiek a hitben Krisztus által felvették a küzdelmet az egész világgal. S ez egyszerű, győze emberekben a hit csodákat művelt, szavukat ezrek és milliók meghallották és mint annakidején az első jézushívők megalkották az ő közösségeiket, egyházaikat — úgy most is a hit által közösségekbe tömörülnek azok, akik a bűn elleni győzedelmért újra az evangéliumi tiszta hithez folyamodnak. A hitnek tartalmat a római egyházban az egyház adott. Annak tisztaságát az egyház biztosította. És éppen ezért tévedt el. Nagy reformátorainknak abban van a jelentőségük, hogy elvezették a hívőket az élő vizek forrásához és az egyházban csak annak adtak hitelt, ami mellett maga Krisztus kezeskedik. Csodálatraméltó az az eredmény, amivel a nagy reformátorok dicsekedhetnek. Szinte érthetetlen az az óriási hatás, ami életükből, munkásságukból kiáradt. Kérdezhetjük, hogy a mai protestáns egyházak miért nem tudják azt az eredményt felmutatni, amit a reformáció kezdetén nagyjaink. Az oka ennek abban van, hogy a mi hitünkben inkább mi harcolunk, mintsem hagyjuk Krisztust harcolni. S ha valami eredményt elértünk, ha nem is dicsekszünk vele, jól esik, ha megdicsérnek érte. Ez is mutatja, hogy a hitben mi dolgozunk inkább és nem Krisztus. A reformátoroknak lett volna joguk dicsekedésre, mégsem dicsekedtek, mert tudták, hogy munkásságuk eredménye a Krisztusé, s ők csak pusztá eszközei annak a hitnek, melynek tartalmat adója, életelője az örök Ige, Krisztus. Kálvin halálában is tiltakozik minden dicséret ellen, mert ő a Krisztus által nem a maga dicsőségére, hanem az Isten nagyobb dicsőségére munkálkodott ebben a bűnös világban.

A reformáció a hitnek reformációja. Adta Isten azért, hogy a reformáció hitében győzedelmeskedjen az emberért az emberben a Krisztus által a bűnön.

Sass Kálmán.

A Hungerpastor tragédiája.

— Jegyzetek a német protestáns helyzethez. —

A Hungerpastor egyik regényalakja annak a nagyszerű német írónak, Raabénak, akit holta után (1910.) kezdtek igazán felfedezni, mint a századvégi németiség történeti és lelki problémáinak, egész sorsdinamikájának egyik legvilágosabb meglátóját és legművészebb kifejezőjét. A „Hungerpastor“ elnevezés épp oly lefordíthatatlan, mint maga az egész regény, amely — a főhősről — ezt a címet viseli. Oly tökéletesen, olyan mély átitatottsággal német írás, hogy amilyen lebilincselő az eredetiben, épp annyira élvezhetetlen volna akármilyen fordításban. Azt a fogalmat s azt a lelkesítést is, amelytől a Hungerpastor szó kifejez, szószerint a világ semmiféle más nyelvén nem lehet tolmácsolni. Raabe ennek a regényének nem kevésbé szenvedőleges, de hihetetlenül rokonszenves főhősében, Hans Unwirrsch-ban (ezt sem lehetne lefordítani, mondjuk, „Morcsos János“-nak!) a német protestáns lelkipásztori eszményt rajzolta meg — úgy, ahogy az élt minden művelt német ember lelkében Königsgrätz és Sedan körül, de többé-kevésbé az egész bismarcki korszakban, sőt némileg azon is túl. Mi a legérdekesebb vonás a lelkipásztori lélekben Raabe szerint? Éppen ama bizonyos *éhség*

„nach dem Mass und Gleichmass aller Dinge, den so wenige Menschen begreifen, und welcher so schwer zu befriedigen ist und vollständig nur durch den Tod befriedigt wird“ E csillapíthatatlan éhség miatt sokat szenved annak megszállottja, de ez a szenvedés az arra termelt lelket nem nyomorítja el, sőt...“ das Allgemeine macht den denkenden Menschen unter keinen Umständen grillenhaft, sonder erweitert seine Seele selbst durch den Kummer.“

Ilyen, félig filozófikus, félig költői hajlamú pásztori lelkekkel valóban telve volt ez elmúlt emberöltők német protestantizmusa. Eszményi hajlamú, esztétikusan érzékeny, a lét és a dolgok végső értelme fölött el-elűnődő kedves lelkek voltak ezek a Hungerpastorok. Asztalukon egyszerre feküdt kinyitva a Szentírás és a német idealizmus költő-klaszikusai. Az egyiket a másik szellemében olvasták és magyarázták, de vezértextusuk a híres lessingi szó volt — felülmúlhatatlanul szép kifejezése éppen ennek az örök emberi és örök német Hungernek —: „Ha Isten jobbában idekínálna nekem minden igazságot, baljában pedig az igazság keresését nyújtaná felém a tévedés veszedelmével együtt, én alázattal borulnék

balkezére, mondván: Atyám, add ezt, mert a teljes Igazság egyedül csak Neked való!”

Azonban lelkipásztorokról, tehát hivatott lelki vezetőkről lévén szó — azaz olyanokról, akiknek mégis az az igazi elhívása, hogy ne csak maguk keressenek örökké, hanem másoknak mutassanak útát, mégpedig olyat, amelyen nemcsak keresni lehet, hanem megtalálni is — önként adódott ebből a lelki magatartásból a tragikum: a Hungerpastorban elnyelte a Pastort a Hunger. A német protestáns lelkipásztorok nagy többsége a századfordulón annak a jóhiszemű, de végzetes illúziónak lett áldozata, hogy az Isten igéjének hirdesse meg egy idealista vallás- és életfilozófia eszméinek népszerűsítése egyet jelent. Nem sokan jártak ugyan köztülok végig azt az útát, amely századunk elején Kalthoffot a nyílt monizmusba, Jathót a panteizmus felé vitte, Frenssent, a Hilligenlei világhírű szerzőjét s a „Dorfpredigten“ kötetek annak idején egyházi körökben is csaknem bálványozott íróját pedig öreg napjaira — nemrégiben — az egyházával való nyílt szakításra készítette és az új pogányságnak dobta karjai közé. De valamenynyien eljutottak — már amennyiben ilyen lelki szabásúak voltak — ennek az útnak egy vagy több kezdő állomásáig, és ilyen állapotban találta őket a harmadik birodalommal beütött, régesrég készülődő, de akkor máról-holnapra földrengésszerűen aktuálissá lett világnézeti megrázkódtatás.

A harmadik birodalom Hungerpastor-ának nincs többé más választása: vagy a Hunger, vagy a Pastor. Vagy megmarad egy általános idealista sóvárgás álláspontján s akkor igazában egy szentség marad előtte: a fausti német lélek, s több-kevesebb kereszttyén emléktől és formaságtól dekoráltan, ennek lesz a prófé-tájává, ennek mítoszát fogja kiolvasni a rája bízott Evangéliumból. Vagy pedig végső, halálos komolysággal ráeszmél arra, amit ebben az Evangéliumban Az mond, aki önmagát nevezte az Igazságnak: „Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ezek fognak megelégtetni“. Tehát nem az igazság éhezése és szomjúhozása önmagában az, ami krisztusi értelemben boldogít, hanem az a bizonyosság, hogy aki Krisztusban keresi az igazságot, az őt — hiánytalan teljességgel csak az örökkévalóságban ugyan, de résszerint már e földi létben is — csakugyan meg fogja találni. Igazi lelkipásztor csak az, aki ebben a bizonyosságban rendíthetetlen, ennek hirdetésében nem ismer félelmet s az ehhez való út megmutatásában fáradhatatlan.

A szegény mai Hungerpastor-ok nagyrésze még vergődik és vívódik e két, egyformán súlyos következményekkel és felelősségekkel teljes lehetőség között s jobb ügyre méltó buzgalommal, emberileg minden részvétet megérdemelve, keresi a félmegoldásokat és bukik meg egyikkel a másik után. Am a másik rész már döntött: vagy beállott — hol magasabb, hol alacsonyabb indítékoktól vezettetve — áldozópapnak a harmadik birodalom világnézeti oltáraihoz s evangéliumhirdetését (már amit ő annak gon-

dol) kizárólag a germán faji és népi eszmevilág szolgálatába állítja; vagy pedig a valóságos Evangéliumért, a bibliai Igéért vállalta mindazt, amit Luther kész volt vállalni annak idején — „nehmen sie uns den Leib, Gut, Ehr', Kind und Weib, lass fahren dahin!“ — és, sajnos, most a szó legdurvábban materiális értelmében lett Hungerpastor-rá, ha ugyan nem olyan helyen tartózkodik, ahol államköltségen gondoskodnak róla, hogy ne haljon éhen.

*

A Hungerpastor tragikumának s ezzel együtt a német protestantizmus katasztrófájának ebben van a legmélyebb lényege és értelme. Tehát nem abban, amit a köztudat benne megtalálni vél. Nem a kollektivistá világszemlélet és életalakítás kampós keresztes válfaja ellen harcol a német „hitvalló egyház“, pedig a nemnémet világsajtóban mai napig ezért dicsérik vagy ezért gáncsolják, az illető lap világnézeti vagy politikai pártállása szerint, egyre együgyűbben átlátszó taktikából. Azt ugyan a hitvallók sem tudják megakadályozni, hogy soraikat, sőt — máig azt lehet mondani — tömegeiket fedezékül ne próbálja használni a már, úgylátszik, minden egyéb rejtkehelyéről kiszoruló, de elvégre mégsem kiirtható politikai ellenzékiiség. De ezt a körülményt a hitvalló egyház minden felelős vezetője teherterhelnek érzi s igyekszik tőle a mozgalmat minél alaposabban megtisztítani, hogy az, a mártírium szakadatlan tűzkeresztségein át, egyre teljesebben megmaradjon a hívő lélek síkjában s gyökeresen vallási és egyházi jellemét el ne veszítse.

A mozgalom e politikamentes alapjellemének erős átérzése volt a legnagyobb érdeme annak a nevezetes üzenetnek, amelyet a német hitvallóknak küldött a gyakorlati keresztyénség („Life and Work“) világmozgalomának a múlt év júliusában Oxfordban tartott „oekumenikus“ konferenciája (ahol a protestantizmus és a görögkeletiség egyházai — persze angolszász többséggel — majd mind képviselve voltak, de ahová a német hitvalló egyház képviselői nem kaphattak útlevelet s e miatt a félig vagy egészen „Deutsche Christen“ irányok képviselői, becsületükre való szolidaritásból, szintén nem mentek el):

„Mélyen megindítanak bennünket a hitvalló egyház lelkipásztorainak és világi tagjainak szenvedései. Ők voltak azok, akik az első naptól kezdve szilárdul megállottak a Krisztus királyi fenségének hirdetésében és abban, hogy a Krisztus egyháza számára az Evangélium prédikálásának szabadságát követelték. — Látjuk a teljes komolyságát annak a küzdelemnek, amelyet nemcsak a ti egyházatoknak, hanem a római katolikus egyháznak is vívnia kell mindaz ellen, ami eltorzítani vagy elfojtani igyekszik a keresztyén bizonyágtételt — és vívnia kell azért, hogy az ifjúságot a Jézus Krisztusba vetett élő hitben neveljék, Jézus Krisztus pedig ismertessék el az Isten Fiának, a királyok Királyának és az urak Urának . . . A szeretetben és az imádságban mindnyájan egyek vagyunk szenvedő német evangélikus testvéreinkkel. . . . Az az állhatatos bizonyoságtétel, amellyel ti németek tanúskodtok Krisztusról, minket is elevenebb hitre ösztönöz. Azért imádkozunk, hogy valamennyi egyházunkban elnyerhessük azt a kegyelmet, hogy ugyanolyan szilárd tanúi lehessünk az Úrnak. — Kérjük Istent, áldjon meg és vezéreljen benneteket s erősítsen megpróbáltatásaitokban. És felhívjuk a világ minden egyházát, könyörögjön éret-

(amelyet egyébként a konferencia sok értékes nemnémet tagja és megfigyelője — megint különösen református részről — éppúgy határozottabbnak, erélyesebbnek, radikálisabbnak szeretett volna, mint a német hitvallókhöz küldött izenetet) nem egy jobb, tisztább, teljesebb és bátrabb evangéliumi álláspontot állítanak szembe, hanem azt a nagynémet öntudatot, amely ma a német kisebbségeket az anyaország hatása alatt mindenütt fűti és amelynek, sajnos, igen meggondolandó módon kezd a szolgálatába szegődni protestáns egyházi életük is — holott azelőtt s különösen 1920 előtt hasonló jelenségek sokkal kisebb mértékben voltak közöttük megfigyelhetők.

Valljuk meg: amikor Rosenbergék napról-napra leplezetlenebbül hirdetik, hogy a keresztyénség sem katolikus, sem protestáns formájában nem állam- és népfenntartó erő s már csak „zsidó eredeténél” fogva sem méltó a német vérhez, a germán fajisághoz és az északi lélekhez: akkor emberileg teljesen megérthető, hogy innen és túl a harmadik birodalom határain, jóhiszemű s a menthetőt menteni akaró német protestáns egyházi vezetők csak annál görcsösebben kapaszkodnak bele az egyház nép és fajfenntartó jelentőségébe és szemhatáruk mesterséges elszűkítésével azt hiszik, hogy a keresztyénség s az egyház sorskérdése ma éppen csak ebben áll. Pedig egyetemes szempontból nézve bizony egészen másról van itt szó Németországban is, meg azon kívül is — másról lesz szó akkor is, ha majd ezeket a most még háttérben lappangó kérdéseket kevésbé kiszámítható erők játéka esetleg máról holnapra oda fogja dobni a homályos színpalak mögöl a mai közélet legélesebben megvilágított deszkáira.

Azt, hogy miről van itt szó, szeretném a Barth Károly szavaival elmondani. Április végén már egy esztendeje lesz, hogy Bazelben megtartotta nagy népszerű előadását a német egyházi harcról — de a fejtegetései egy év alatt annál kevésbé vesztettek időszerűségükből, mert hiszen ez év óta, sőt mondhatni másfél év óta a német egyházi helyzetben nincsen lényeges változás, s amennyiben van, csak rosszabbodás van a hitvalló egyház s az Evangélium tiszta és szabad hirdetése kárára.

Három héttel ezelőtt — mondotta Barth az előadása bevezetésében — a hitvallók előadást akartak tartani Darmstadtban. A titkosrendőrség azonban közbelépett. „Uraim — mondá a rendőrség embere a tiltakozó hitvallóknak — végre is döntösk el, kinek fognak itt Önök engedelmeskedni: énnekem-é, az állam látható képviselőjének, vagy pedig annak a képzeletbeli Úrnak, akiről Önök állandóan beszélnek”. Hát csakugyan erről és nem egyébről van szó a német egyházi harcban — de nemcsak ott! Nem kell ahhoz német nemzeti szociálistának lenni, hogy valaki a Krisztust „imaginärer Herr”-nek tekintse. Hiszen ha Krisztus valódi Úr volna, akkor minden eszmének, még a legszebbnek az uralma is — legyen szó akár a demokráciáról, akár a szocializmusról, akár a természeti törvényről, akár a történeti fejlődésről, akár a józan emberi észről, akár a lelkiismereti szabadságról — legalább is erősen korlátozónak s veszélyben forogna. Mert hiszen mi mindannyian a saját magunk urai szeretünk lenni s ezért, bármennyire nem vagyunk is nemzeti szociálisták, bizony mégis csak az a kívánságunk, hogy annak a másik „Úrnak” az urasága legyen és maradjon csak imaginárius mennyiség.

Nem a nemzeti szocializmus akart legelőször úr lenni Krisztus helyett. Az a törekvés, hogy az ember a maga ura legyen és maga fölött ne ismerjen el más urat, olyan régi, mint maga a világ. Kétszáz esztendő óta azonban ez a törekvés már teljes leplezetlenséggel föllépett és egyforma erővel törekszik érvényesülni a modern világ mindkét fő jelenségformájában: a liberálisban is, meg a tekintélyiben is. A liberális világban az által tűnik ki az embernek önmaga fölötti kizárólagos urasága, hogy egyrészt igen sok az úr, másrészt meg alapjában egyetlen sincsen. A tekintélyi világban pedig magyarázatra sem szorul ez a kizárólagos emberuraság, amely itt jelentkezik következetesebben, bátrabban, tehát nagyobb életerővel. „Hitler és emberei megtalálták ugyanazt a Kolumbusz-tójt, amelyet több mint száz esztendővel ezelőtt Napoleon: Ha valamit el akarunk érni, mindent akarnunk kell. És hogyha mindent akarunk, akkor semmiféle eszköz alkalmazásától nem szabad visszariadnunk. Ha pedig semmiféle eszköztől és semmiféle áldozattól vissza nem riadunk, akkor csakugyan el is fogunk érni mindent“.

Már most, ebben az önmaga uraságára törő embervilágban, itt áll az egyház. Az egyháznak pedig van Bibliája és ez a Biblia azt tanítja első lapjától az utolsóig, hogy az ember sokkal rosszabb annál, hogysem a maga ura lehessen. Az ember ura a Biblia szerint Jézus Krisztus. Ebből a szempontból tehát lehetetlenné válik a modern embernek és világnak mind liberális, mind tekintélyi elgondolása. A Biblia szerint csak egy az, ami lehetséges reménykedni a Jézus Krisztus eljövendő országában és e reménység alapján élni. Az egyház pedig semmi más, mint mint mindazoknak közössége, akik ezt az Urat ismerik és szeretik és készek öneki engedelmeskedni. Kétszáz esztendő óta az az egyház legnagyobb nyomorúsága, hogy erről többé-kevésbé megfeledkezett, hogy még a Bibliájából is az ember uralmát és dicsőségét olvasta és magyarázta ki. Ezért gondolják ma széles rétegek azt, hogy a Jézus Krisztus valóban nem más, mint „imaginárius“ Úr — és ezért történhetek és még történhetnek olyan dolgok, mint a német katasztrófa.

De ezért van az is, hogy igazán komoly és értékes ellenállást az egyházba behurcolt világi, politikai szellem ellen csak ott tudtak kifejteni német protestáns körök, ahol ráébredtek arra, hogy az igazi ellenség nem csupán az új uralom mítoszképzése, erkölcsi és fizikai terrora, hanem az egész modern világ, a liberálizmust is beleértve. Mert csak ott történhetett meg, hogy gyökeresen le tudtak számolni az embernek önmaga fölötti minden uralmi igényével s egyszerre és váratlanul újra jogába lépett az egyetlen igazi Úr.

„Képzeltétek el: az új német állam egész hatalmi szervezetével szemben ez évek folyamán az egyháznak semmi más fegyver nem állott rendelkezésére, csak egyedül annak a bizonyos képzeletbeli Úrnak a szava. És, ami igen nevezetes: egy képzeletbeli Úr szavának egy ily hatalmas ellenféllet szemben nem csak képzeletbeli hatása volt! Teljességgel semmi egyebet nem lehetett szembeállítani ezzel az egész hatalommal, csak egy igét, amely persze a keresztyén ember életének egész rendjét kifejezi: azt az igét, hogy *Istennek kell inkább engedelmeskedni, hogysem az embereknek*. De ezt szembeállították vele és ez elégnek bizonyult. Még eddig minden olyan kísérlet megbukott, amelyik el akart készülni ezzel az egyházzal. S én szilárdan meg vagyok győződve, hogy meg fog bukni a jövőben is!“

„Ha Németországban még egyáltalán van reménység, akkor ez a reménység az egyházban van: ez a reménység azonban nem alapítható az egyházban élő emberekre, hanem csak az egyház Urára.“

Mire tanít e kérdésnek ez a szinte félelmesen nagyszerű, egyetemes távlatú beállítása? Valóban nem akörül forog a kérdés lényege, hogy állami, nemzeti, népi, faji szempontból a keresztyénség értékesebb-e, vagy pedig valamelyik másik régi vagy új vallás, illetőleg mítosz vagy világnézet. A kérdés, mely a törírgalmatlan keménységével és élével szegződik ma neki minden keresztyén kebelnek, sokkal egyszerűbb, mert csak ennyiből áll: *ki a te Urad?*

Keresztyénség, a szónak komolyan veendő értelmében, egyedül ott van, ahol az emberek a Jézus Krisztus uraságát vallják és élik, s igyekeznek annak naponként és minden téren levonni minden következményét. Egyház nevet pedig csak az az emberi közösség érdemel meg, amelyben az ilyen emberek viszik a szót. Ahol ez az előfeltétel nincs meg, ott az úgynevezett keresztyének és az úgynevezett egyházak — teljesen mindegy, milyen felekezeti címkével ellátva — hiába állítják önmagukról, hogy önáluk van, öbennük rejlik az állam, nemzet, nép faj fennmaradásának igazi titka. Ezt ma már nemcsak Németországban és nemcsak az új mítosz emberei tartják — méltán — üres frázisnak. A keresztyénség erejét ma már a világ csak ott hajlandó elismerni, ahol kénytelen észrevenni, hogy emberi egyének és közösségek fölött igen reális és ellenállhatatlan hatalmat gyakorol egy bizonyos „képzeletbeli“ Úr. Az ilyen egyének és az ilyen közösségek tudnak páratlan szolgáltatásokat tenni, amikor Isten arra hívja őket, földi hazájuknak és nemzetüknek is — valójában különbsz szolgáltatásokat, mint azok, akik őket hazafiatlansággal és nemzetiellenséggel vádolják — csak arra nem hajlandók, hogy a Miatyánkban ezt a kérést: Jöjjön el a Te országod, másképp értsék, mint ahogy mesterük értette és tanította.

A világ egyik legintelligensebb, legbecsületesebb, legmélyebb és lefinomabb lelkű emberi hivatástestülete volt a német Hunger-pastoroké. A tragédiája az lett, hogy ezekre a dolgokra, amikor még idő lett volna rá, senkisémet nyitogatta föl az álmodozó Hunger-pastori szemeket. Más országok protestánsainak s elsősorban protestáns egyházi vezetőinek — amennyiben nem kerültek valamiképpen maguk is a nagynémet eszme s az útkiadású „Drang nach-Osten“ bűvölete alá — megfizethetetlen tanulság alkalma az, ami most megy Németországban protestáns egyházi téren. De legyen bár valaki lelkész vagy nem lelkész, protestáns vagy katolikus, e dolgok szemléleténél jól teszi, ha nem arra az álláspontra helyezkedik, amelyre a fronton az egyszeri népfölkelő: mutassák meg nekem az én ellenségemet, majd én azzal kibékülök!

Kassai Imre.

A legújabb theologiai munka.

D. D. D. LL. D. K. Barth : Die Lehre vom Wort Gottes.

(Folytatás.)

A 18. §-ban az Isten gyermekei életével foglalkozik. A Szent-Lélek munkája ugyanis a Kijelentés elfogadása által Isten gyermekeivé teszi az embereket, azaz egy olyan létet kölcsönöz nekik, amiyennel azelőtt nem rendelkeztek, ugyanis hogy Jézus Krisztusban léteznek s anélkül nem is tudnak lenni, hogy Istent ne keressék a Jézus Krisztusban s hogy ne bizonyítsanak ezt be. A Szent-Lélek cselekszi azt, hogy az Isten gyermekei az Ige cselekvőivé legyenek. Ezért kell a Kijelentésről beszélve az Ige cselekvőjéről, az emberről is szólni, de nem az absztrakt emberről, mint azt egyesek teszik, hanem arról az emberről, aki Krisztuson kívül nem is bír létezással. Az Isten gyermekein egy a Jézus Krisztus Szent-Lélektől való fogantatásához hasonló esemény megy végbe, ami által új létüket nyerik. Életük tulajdonképpen alanya Isten lesz, önelhatározás az Isten eleveelrendelése, meghatározása alá kerül. Az Isten gyermekei élete matematikai közepe a Jézus Krisztus, a (phisikai) középpontja pedig az emberen Christo. A Krisztusban létező eme emberrel kell foglalkoznunk itt s ennyiben etikai a mi jelenlegi feladatunk, ami azonban teljességgel benne van a Dogmatikában.

Az Isten gyermekeinek életét az Isten iránti szeretet és az ő dicsőítése határozza meg. Az Isten szeretete az ő létük, az ő dicsőítése az ő cselekedetök. Ezen létén kívül nincs létük, ezen cselekedeten kívül nincs cselekedetük.

A szeretet a keresztyén élet *conditio sine qua non*-ja, lényege. Még a hiten is felül áll. Nincs a szereteten túl semmi. Nem lehet a szeretetből kinőni. Az eschatonban is ez lesz az Isten gyermekeinek léte. (I. Kor. 13 : 8.)

Az Isten gyermekeinek szeretetétének egyedüli lételapja Isten szeretete. Mi Istent csak azért szeretjük, mert ő előbb szeretett minket. (I. Ján. 4 : 10.) Isten az, aki minket keresett és megtalált s mi csak ennek alapján lehetünk őt keresők. Bibliai alapon emelte a régi egyház az Isten gyermekei szeretetének Isten szeretetében való megalapozását dogmává. Isten szeretet. (I. Ján. 4 : 8) Isten léte szeretet. Ez a mondat nem a szeretetről akar valami nagyot mondani. Nem a szeretet istenítése ez, hanem Istenről mondja azt, hogy ő és csakis ő szeretet.

Isten szeretete belépett ebbe a világba a Jézus Krisztus által. Benne az isteni természet az alany, az ő léte tehát szeretet. A Szent-Lélek munkája által mi beiktatódunk az Ő testébe, amelyik most a mennyben van s így mi, mint az ő földi tagjai, vágyunk őutána, keressük őt s benne Istent, leszünk tehát Istent szeretőkké. A szeretet határozza meg a mi lényünket.

Nemcsak a lételap, hanem a megismerési alapja is a mi szeretetünknek az Isten szeretete. Az Atya, Fiú és Szent-Lélek a maguk belső viszonyában szeretet. Az opera ad extra is a szeretet, melyek valamennyien a Jézus Krisztus nevében találkoznak. Isten önmagodaadása az ő Fiában az Isten szeretete (Ján. 3 : 16.) A teremtés is Isten szeretetének ténye, mert Jézus Krisztus első szülőtte az egész teremtésnek. Helytelen lenne tehát abstrakté a teremtésben vagy abstrakté a történetben keresni az Isten szeretetét. A Jézus neve foglalja össze mindent.

De Isten nem azért szeretet, mert minket szeret, megváltott. Ő önmagában szeretet. Nincs szüksége arra, hogy minket szeressen. Ez az ő kegyelmi tette.

Isten gyermekeinek Isten iránti szeretetét véve vizsgálat alá, a nagy parancsolator exegetálja. (Mk. 12:29–30.) A parancs Izraelnek, a választott népnek szól s nem általánosságban az embereknek. Amennyiben a választott nép a parancsot hallja, amit az őt szerető Isten ad számára, egyidejűleg saját jövőjét, már most eléri, megfogja. Ez a jövő pedig az, hogy a választott nép, Isten gyermekei Istent szeretni fogják, illetve szeretik; de ez csak annyiban lehetséges, amennyiben ők szeretettek. Szeretetük nem bennök van, hanem abban, aki őket szerette és szereti: a Jézus Krisztusban. Jézus Krisztus, az Úr, érettök és helyettök belép. Nem egy követeléssel állunk ebben a paranccsal szemben, hanem egy ajándékkal, nem egy igénnyel, hanem egy felkínálással, egy ígérettel. Annak szól a parancs, aki már Istenhez tartozik, aki számára már nincs más lehetőség, mint az, hogy azt az Urat válassza, aki már azelőtt őt választotta. Szeretni pedig ezt az Urat annyit tesz, mint azzá lenni, amik már mi a minket Szerető által vagyunk. A mi szeretetünkben, már ebben az aeonban megragadjuk a mi jövőnket, ami az Istentől kiinduló rendben (Ordnung) és kötöttségben történik. Minket az Isten maga tesz az ő szeretett Fia országába. Ő lévén számunkra gyökér, haza és talaj. Ő minket befogadott, hogy a mi életünk Őbenne legyen.

Más lehetőség nincs az életre. Istent szeretni, őt keresni Jézus Krisztusban.

Szeretni pedig őt teljes szívünkkel, minden erőnkkel... azaz a mi egész lényünkkel. A szeretetparancs eme záradékából következik, hogy a mi Isten iránti szeretetünk az Isten szeretetéhez hasonló, hogy az kénszer nélküli, önkéntes szeretet; hogy az elveszthetetlen, — ami a kegyelem elveszthetetlenségével van kapcsolatban — s hogy a szeretet cselekedete a háládatosság gyümölcse.

Az Isten gyermekének cselekedete pedig az *Isten dicsérete*, amit a szeretet második nagy parancsa exegézisével magyaráz meg. Az első kérdés itt az, hogy az abszolút érvényű parancs mellett hogy lehet még egy másodikról is beszélni? Erre a feleletet nem lehet a humanitásba, sem a történelmi rendekbe, sem sehol máshol keresni, hanem kizárólag abban a tényben, hogy a megváltott ember ezen a földön létezik s így két világban s két időben létezik s ebben a világban s ebben az időben állandóan szembe találja magát az embertársával, akik között kell nekik Istent dicsőíteni. Istent dicsőíteni ebben az aeonban, az emberek között, ez az, amit a második parancs megparancsol. Ugyanaz az Isten beszél itt is, mint az első parancsolatban.

A felebaráti szeretet parancsa is parancs, de ebben a parancsban is a lehetségesítő az indikativus. Minket képessé tesz embertársaink szeretetében a Szent-Lélek. Mi szeretjük felebarátainkat, mert Isten maga tett minket felebarátainkat szeretőkké. A tulajdonképpeni Istent dicsőítés Jézus Krisztusban történt meg, ő az, aki szeretie felebarátját. Mi annyiban szeretünk, amennyiben Jézusban vagyunk.

De ki a mi felebarátunk? Erre a feleletet az irgalmas samaritánus példázatában találjuk meg: nem általánosságban az ember az, nem egy bizonyos közösség tagja, hanem az, aki könyörületességet gyakorol embertársával. Felebarát lenni egy esemény, amelybe a felebarát irgalmasságot nyer, segítséget nyer, amely eseményekben ő maga felszólíttatik arra, hogy ő is irgalmasságot gyakoroljon embertársával. Az evangéliumban van maga a parancs: Felebarátom által abba a rendbe vétetem fel, amelyben Istent dicsérem az ő megtapasztalt szeretetért. Aki ténylegesen irgalmasságot gyakorol, az Jézus Krisztus. Az ő főpapi közbenjárására kell utalni. A többi emberek soraiból kilépő „felebarát“, aki irgalmasságot cselekszik, erre azáltal lesz képes, hogy őt Isten maga emez isteni irgalmasság hordozójává teszi, amennyiben tette által Jézust hirdeti s így én is, az irgalmasságot megértve, képes leszek hasonlóképpen irgalmasság hordozója lenni, Istent úgy dicsérni, amint ő azt kedvesen veszi. Hogy olyan emberek léteznek, akik az isteni irgalmasság hordozói, abban lelji alapját, hogy Egyház létezik ennek a világnak közepében.

Egyház csak ott van, ahol az irgalmasság cselekedetét teszik s így dicsérik Istent. Egyház pedig azért lehet, mert Jézus Krisztus megdicsőítette testét, mert a 40 nap evangéliuma megtörtént s benne az Istent dicsőítés is. A felebarát a testvér. Jézus Krisztus a megdicsőült Ur, Atyját Atyánkká tette s így testvérünké lett s egymás számára is testvéreké tett. Bár a „testvér“ kifejezést a Szentírás csak az egyház tagjaira alkalmazza, de mindig úgy, hogy nekünk reménykednünk kell abban, hogy embertársaink, akik még nem tartoznak hozzá az egyház testvéri közösségéhez, még testvérek lehetnek. Embertársainkban a testvért kell várnunk. Az Egyháznak van egy bizonyos helyettesítő jellege az egész világgal szemben. Ezért találkozunk a Szentírásban számos pogánnyal, köztük Meichisedekkel is, akik az irgalmasság hordozóiként jelennek meg. Ezek is értelmet és jelentőséget Krisztustól nyernek s az Egyház nélkül nem léteznek. Itt van a bibliai humanitás gondolata is.

A „testvér“ nemcsak az irgalmat hordozó, hanem egyúttal mindig a segítségre szoruló állapotban levő, azért, hogy minket odaállítson az érettünk szenvedő, Istentől elhagyott állapotban levő, érettünk meghalt Messiás elé, akiben a mi „Testvérünket“ kell meglátnunk.

„Szeretni“ pedig a felebarátot annyi, mint igenelni és bemenni abba a jövőbe, amelyet nekünk Isten a mi felebarátainkkal való viszonyunkban adott. Szeretni felebarátainkat annyi, mint bizonyosságot tenni arról a Testvérről, aki a segítségre szoruló felebarátunkon segíthet, Jézus Krisztusról. Ez a bizonyosítási három módon történik: szó által, ami soha sem magunkról való beszéd, hanem Jézus Krisztusról, az ő kegyelméről szóló bizonyosítással, melyet mi is megtapasztaltunk; továbbá a nyomorúságban levő testvérünk mellé állás, ami valódi részvét, mivel megmutatása az egyedüli kicsi segítség, mint valamennyi jelek által; végül a mi egész magatartásunk által.

A második nagy parancsolat záradéka: „mint temagadat“, nem parancsolja meg a sajátmagunk szeretetét, mint azt sokan gondolják, hanem éppen ennek szab határt. (Igy Luther és Calvin is.)

*

A harmadik nagy fejezet a Szentírásról szól, a Kijelentés három szakaszának megfelelően három paragrafusban: 19. §. Isten szava az Egyház számára a Kijelentés alanyával foglalkozó szakasznak megfelelően, 20. §. Tekintély az Egyházban a Kijelentés objektív oldalával foglalkozó második szakasznak megfelelően s a 21. §. Szabadság az Egyházban a Kijelentés szubjektív oldalával foglalkozó fejezetnek megfelelően.

16. §. *Isten szava az Egyház részére.* Miután az Isten egyszer Mózeshez és a prófétákhoz, az evangelistákhoz és az apostolokhoz beszélt, azok írott szavai által beszél állandóan az ő Egyházához. Az Egyház számára az Ige, az Isten szava a Szentírás, ami nem egy értelmi okokkal alátámasztandó tétel, hanem hitvallási tétel. Nem azonos a Kijelentéssel, hanem csak bizonyosítástétel arról, Isten szava és emberi szó a Szentírás szava. A Szentírásnak van egy határozott emberi vonása, amire már írott volta is mutat. De az Isten Igéje éppen ezen emberi vonáson, ezen írottágon keresztül jön az Egyházhoz. Mint minden emberi szót, úgy a Szentírás szavát is meg kell hallani, meg kell érteni s meg kell látni azt, amire ezen szavak utalnak. A Szentírás emberi szavai mindig Isten Igéjére utalnak. Ha ezt nem látjuk meg a Szentírás szavaiban, nem is hallottuk meg akkor azt.

Isten Igéje, Jézus Krisztus maga biztosítja a Szentírás még emberileg olyan eltérő szavainak egységét, amennyiben valamennyi szó reá utal, róla tesz bizonyosságot. Ő határozza meg azt a különbséget is, ami az Ó- és Újszövetség között mint választó különbség fennáll: az Ószövetség Jézusról mindig úgy tesz bizonyosságot, mint még el nem jöttől, az Újszövetség mint már eljöttől. (Kivétel csak Keresztelő János s a Mária perikópa, az előbbi csak részben.)

A Szentírás önmaga tesz önmagáról bizonyosságot általánosságban és implicité azáltal, hogy középpontjában a Jézus feltámadásáról szóló bizonyosítástétel van, különlegesen és explicité azáltal, hogy benne a Kijelentést közvetlenül vett emberek beszélnek arról, amit hallottak és láttak. Ezeket az

első bizonyságtevőket a Kijelentés teljességgel meghatározza, mert ők hozzátartoznak a Kijelentéshez, annak mintegy történelmi körét alkotják, ami őket képessé teszi arra, hogy ezt a Kijelentést adják tovább. Ennyiben és ezért szent emberek ők is szerzői szent iratoknak. Amit ők mondanak, az magába foglalja Isten kijelentését s így egy indirekt azonosság van a Kijelentés és a Szentírás között.

Az apostoloknak és a prófétáknak egy megkülönböztetett hely van biztosítva van az Egyházban, mivel ők az első rendű bizonyságtevők. Szavaikban azonban az emberi nem szűnik meg emberi lenni. Itt nem találunk egy isteni dicsőségre emelt emberiséget. Nincs semmi személyi egység az isteni és emberi természet között a Szentírás szavainál, ellentétben a Testté lett Ige személyével. Nem képes önmagában kijelenteni Istent, hanem csak annyiban, amennyiben bizonyságot tesz a Jézus Krisztusban, történendő és megtörtént Kijelentésről. De mint ilyen, bizonyságtevő szó, amelyik magával a Kijelentéssel együtt mintegy tételetté azá s így nyert, egy habár indirekt, de mégis határozott identitást a Kijelentéssel. A Szentírás Isten igéje emberi szavakban. Mi hisszük az egyházzal és az egyházban, hogy a Szentírás minden más tekintéllyel, még magával az egyházzal szemben is elsőbbségben volt, van és lesz. Ez azért van, mert Istentől ihletve szólottak a Szentírás írói. (II. Tim. 3: 14—17, II. Pét. 1: 19—21.) A theopneustia, ami az író gondolkodására, beszédjére és írására egyaránt kiterjed, nem szünteti meg az író emberi voltát. Szavainak is éppen ezért határozott emberi jellege van, annak minden gyarlóságával. Úgy irtak, amint az ember tudott (Augustinus) vagy még erősebben: quod potuit homo iudaicus. Nemcsak a tévedő ember, hanem egyenesen a zsidó ember reányomta a maga emberi jellegét a Szentírásra.

A Szentírás eme emberi jellege dacára Isten igéje a hit számára. Az Isten Igéje mindama botrányokozásokon keresztül, melyeket az Írás emberi volta okoz, utat tör magának s a maga számára megteremt a hitet. Aszerint lesz vagy nem lesz számomra a Szentírás Isten Igéje, amint ez a csoda megtörténik, vagy nem történik meg. Nem az Ige van a Bibliához kötve, hanem a Biblia az Igéhez. Nem olyan értelemben Isten Igéje, mint Jézus Krisztus, akinek nem volt szüksége sem ismételésre, sem megerősítésre. A Szentírásnak mindkettőre állandóan szüksége van. Az Egyház a Szent-Lélek munkája által él a Szentírásban.

Magáról az inspirációról a történelem folyamán, mikor azt szolgailag ez egyes szavakra értelmezték, mikor a Szentírás íróit csak valami eszközöknek minősítették, helytelenül gondolkoztak, mert ezáltal a nagyon kihangsúlyozandó emberi tekintetét ejtették el az Írásnak. Így mintegy mechanikusan tartalmazná Isten igéjét.

Az inspirációról kell tudnunk, hogy az egy emberi rendelkezésnek és uralomnak alá nem vetett történés. Isten tettéről s nem a Bibliáról, mint alanyról beszélünk itt. Nem egy állapot az, amiről itt szó van, hanem Isten tette. Csodával állunk benne szemben. Az Isten igéjének jelenléte nem azonos a Biblia betűivel, hanem az Igének egy megfoghatatlan jelenlétéről van itt szó. Az Ige ezen emberi szavakon keresztül, azok minden gyengesége ellenére jön mihozzánk. Mikor? hol? hogy? ez az Isten Lelke titkos munkája, amit kikényszeríteni nem lehet. Az inspiratio mindig egy kettős valóság: szó van benne először arról, ami egykor történt, a bibliai szöveg létrejövételénél, másodszor arról, ami itt és most történik, mely szintén a Szent-Lélek titkos műve. Van verbális inspiratio, de nincs inspirilitás.

Bár előbb van róla szó, de kihangsúlyozás végett utoljára hagytam azt, hogy Barth a kanon lezártágának kérdésével is foglalkozik ebben a §-ban. Az Egyház a Szent-Lélek szavára hallgatva, megállapítva, hogy mely iratok tartoznak a Kánonhoz, melyekben van dolgunk a Kijelentés első bizonyságtevésével? A Kánont terjedelmét illetőleg az Egyháznak a Szent-Lélek adja, tehát felülről nézve lezárt a Kánon. Az egyház azonban, emberi oldalát tekintve, tévedésnek van alávetve, tehát a Kánon terjedelmét illetőleg fenn kell hagyni annak lehetőségét, hogy azt csak a Szent-Lélek szavára hallgatva, kiterjesszék vagy megszüktítsék. Ezzel a lehetőséggel természetesen úgy kell számoljunk, hogy az a legkevésbé se önkényes változtatásnak veti alá az.

Írást, mert csak az egyetemes Egyháznak lenne joga a Kánon terjedelmén változtatni s csakis akkor, ha a Szent-Lélek vezetése alatt történnék a változtatás. Itt jegyzem meg, hogy ezen a ponton tér el Barth az általa egyébként befolyásolt holland theologustól, Hajlémától, aki a Kánont határozottan, alólról nézve is lezártnak látja.

A 20. § az Egyházban levő tekintélyről szól. A Szentírás tekintéllyel rendelkezik az Egyházban, de nem azért, még csak első sorban sem azért, mert a legrégebbi dokumentum. Igaz ugyan, hogy így is tekintély, de ha csak ennyi lenne, akkor egy lenne a többiek között, ha talán első is a sorban. Felmerülne a kérdés, hogy honnan nyeri tekintélyét? Egy felette álló tekintély adná ezt, ami abszolút, feltétlen és korlátlan tekintély lenne. Ez az Egyház a róm. kath. felfogás szerint, az újprotestántizmusban pedig valamilyen történelmi tényező. A róm. kath. egyház és az újprotestáns haeresis ott találkoznak, hogy mindkettőben a végső tekintély, ha különböző formában is, az ember.

Az evangéliumi álláspont abból indul ki, hogy az Egyház feltétlen Ura Krisztus Jézus, akinek egyedül van ott abszolút, korlátlan és feltétlen tekintélye. Az apostolok és próféták hozzá való viszonya egyszeri volt, a mi viszonyunk nem az ő viszonyuk. Ez azt teszi, hogy vagy csak az idő, a feltámadás és mennybemenetel között eltelt negyven nap volt az Egyház ideje, ami elmúlt, vagy pedig az egy beteljesedett idő volt, amelyik lehetéssé teszi az azután idő számára is az engedelmisséget az Egyház Ura iránt, amennyiben az űk engedelmisségük ennek a későbbi engedelmisségnek előképe. Az Egyház engedelmeskedik az Úrnak az első bizonyosságok bizonyoságtételére. Így jön létre az Egyházban az atyák és testvérek közössége, ahol az atyákat feltétlenül meg kell hallgatni, így jön létre az Egyházban egy felelősségteljes beszéd, de mindez azon feltétel alatt, hogy Jézus Krisztus a feltétlen Úr az Egyházban, aki egy engedelmes Egyházat, nem pedig egy önmagát dicsőítő egyházat akar. Van az Egyháznak dicsősége, de csak annyiban, amennyiben a Jézus Krisztus dicsőségében részt vesz, s nem egy önmagában való dicsősége. Jézus Krisztus uralkodik az Egyházban, ő pedig az Ige által uralkodik.

Tehát az Igének van közvetlen, tartalmi, határtalan hatalma, tekintélye az Egyházban. Az Igének alárendelve van egyházban korlátolt, feltételes és relatív tekintély is, mint a korlátlan, abszolút, feltétlen tekintély visszatükröződése. Valamint az I. parancs mellett ott van az ötödik parancsolat is, amelyik a Levitikusban azzal van megindokolva, hogy az Úr a te Istened, (Lev. 19:32), úgy van az Egyházban ott, az Ige feltétlen tekintélye alatt a feltételes emberi tekintély. Ez úgy jön létre, hogy az Egyházban az Igét hallgatják és arról beszélnek. Az Egyházban senki sincs magában, hanem atyák és testvérek között. Az Egyház tagjai időnként számot kell adjanak arról, hogy mit hallottak és mit beszélnek. Ez a hitvallás a legáltalánosabb értelemben. Egy ilyen hitvallásban nem egy egyén, hanem mindig az Egyház egy nagy része beszél. A hitvallás mindig egy döntés formájában történik. Egy ilyen hitvallásnak tekintélye van az Egyházban, mint az atyák és testvérek szavának, tehát azzal a bizonyos tudattal, hogy nem azonosak az Igével, tévedéseknek alá vannak vetve, tehát nem abszolút tekintély, de az Ige abszolút tekintélye alatt az Egyházban tekintélynek, az Igétől függő tekintélynek örvend.

(Folytatjuk.)

Horváth István.

A szellemi képességek tanulmányozása.

Ha a fejlődési korok szerint általánosságban nézzük a lelki fejlődést, azt látjuk, hogy az első korszakban, 1 éves korig, nagyon kismérvű. A szervezet életereje csaknem teljes mértékben a testi fejlődésre foglalkodik le. Lelki élet terén az érzékszerveknek fokozatos kifejlődése észlelhető. Egy éves kortól a testi fejlődés ellásul, de rohamos fejlődésnek indulnak a szellemi képességek. Ekkor tanul meg a gyermek beszélni s ennek következtében az érdeklődési köre is mindinkább tágul. Ebben a korban még könnyen formálható a gyermeki lélek s ezért nagyon fontos, hogy már itt lerakjuk az erkölcsi nevelés alapjait főleg a tisztaságra, rendre és engedelmességre való szoktatás által. A harmadik korszakban szintén nagymérvű a szellemi fejlődés. Ekkor válik különösen fogékonnyá az emlékező tehetség. A negyedik korszakban, a serdülés korában ismét gyors és hosszú ideig tartó fizikai fejlődés következik be. Ennek következtében a szellemi fejlődés irama lefokozódik, sőt az egyensúly megbomlása folytán bizonyos tekintetben visszaesés tapasztalható. A serdülő fiú vagy lány magatartásában sokszor rendellenesség tapasztalható. Bizonyos fokú félszég vagy túlságos önbizalom jellemzi. Különösen válságos a korszak végére eső nemi érések, a pubertásnak az ideje. Különösen a fejlődésnek ebben a korszakában fontos, hogy a nevelő bizalmas megértéssel álljon a serdülő ifjú vagy leány mellett és segítse át a válságos korszakon. Az ifjúkort bíráló magatartás jellemzi. Az ifjú embernek nagy tervei, elgondolásai vannak az életre nézve. Később a férfikorban lehiggad és igyekszik a maga élethivatását betölteni.

Ezek a fejlődési korszakoknak csak legáltalánosabb jellemvonásai. Hogy a fennálló, legtöbbször igen jelentős egyéni különbségeket megismerhessük és nevelési munkánkat ehhez szabhassuk, szükséges megvizsgálnunk a gyermekek minden lelki képességét: értelmi és érzelmi életét és akaratát egyaránt.

A szellemi élet egyik legfontosabb alapjelensége a *szemlélet*. Szemléleten az egy tárgyról jövő érzetek egységes, tudatos képét értjük. A szemlélet kialakításában a régi emlékek is szerepet játszanak. A szemlélet nem tűnik el nyomtalanul a lelkünkől, hanem annak a képét vissza is tudjuk idézni. Pl. ha láttam egy szép palotát, annak a képét máskor is magam elé tudom idézni. A szemléletnek lelkünkben megmaradt és visszaidézhető képét *kép-*

zetnek nevezzük. A gyermek szemléletei és képzetei globálisak: egységben, általános vonásaiban látja a tárgyakat s nem tud apró részleteket megkülönböztetni. A kisebb részleteket nem veszi észre a gyermek: minden egyenruhás ember katoná, minden világító test lámpa stb. Világosan mutatják ezt a jelenséget a gyermekrajzok is, ha embert rajzol a gyermek, a nyakat sokáig elhagyja. 12 éves korig a gyermek szemléletei szubjektívek, egyéniek, nem mindenben felelnek meg a valóságnak. Képzeteivel módosít rajjuk. 12 évtől mindinkább képes lesz objektív szemléletek és képzetek alkotására. Tárgyi ismereteink mind képzetek alakjában raktározódnak el lelkünkben. Mivel a tanítás mindig új ismeretek ráépítése a már meglévőkre. A tanulóknak legelőször a gyermek régebbi ismereteit, meglévő képzetkincsét kell számbavennie, mert ebben a tekintetben igen jelentős különbségek észlelhetők az egyes gyermekek között. Netsajeff, Pohlmann és Hartmann végeztek ilyenféle vizsgálatokat. Ankét útján összeállították azoknak a dolgoknak a névjegyzékét, amelyeket a gyermekek bizonyos életkorban átlagosan ismernek. Ezt végig kérdezték a gyermektől és így állapították meg, hogy rendelkeznek-e az illető korra átlagosan jellemző ismeretanyaggal? Még jobb módszer, ha az átlagosan ismert dolgok képsorozatát tudjuk bemutatni a gyermekeknek és ennek alapján állapítjuk meg a meglévő ismereteket. Ugyazon vizsgálatokkal azt is megállapíthatjuk, hogy miféle területről van több képzete a gyermeknek. Ez rendszeren a természeti és szociális környezettől függ. Ilyen tekintetben különösen a falusi és a városi gyermek képzetanyaga között észlelhető nagy különbség. A szemléletek és képzetek világosságának a fokára egy már ismert dolog elmondatásából vagy leírásából, általában a gyermek feleleteiből következtethetünk. Ászerint, hogy a tárgynak vagy történetnek az általános vonásait vagy részleteit jegyzi meg inkább, megkülönböztetünk szintetikus és analitikus típust. Ászerint pedig, hogy a látott, hallott dolgokra vagy a mozgásokra emlékszik jobban vissza, megkülönböztetünk látási, hallási és mozgási típust. Erre a tanulás módjából, valamely cselekmény elmondatásából lehet könnyen következtetni. Természetesen ezek a típusok nem fordulnak tisztán elő; rendszeren mindenik gyermek csak hajlik valamely típus felé.

A szellemi munkavégzés szempontjából nagyon fontos lelki képesség a *figyelem*. A figyelem lelkünknek egy dologra való osztatlan irányítása. A figyelem teszi lehetővé, hogy az éntünket erő számtalan hatás közül azzal foglalkozzunk, ami ránk nézve nagyobb fontossággal bír, ami különösebben érdekel. Figyelem alkalmával testi és lelki magatartásunk úgy módosul, hogy minél inkább lehetővé tegye a figyelést. Általában megkülönböztetünk önkéntes és önkénytelen figyelmet.

Önkéntes a figyelem, amikor szándékosan zárunk ki a tudatunkból minden más hatást, hogy egy dologra figyelhessünk és önkénytelen, amikor akaratunk kényszerítő ereje nélkül vagy éppen

annak ellenére ragadta meg valami a figyelmünket. A gyermek figyelmét az érzékelhető dolgok keltik fel s azokra képes hosszabb ideig alaposan figyelni. Ezért kell a tanításban nagy gondot fordítani a szemléltetésre. Különösen a mozgások, mozgó tárgyak (gépkocsi, vonat) ragadják meg a gyermek figyelmét. A gyermek figyelme önkénytelen, tehát csak arra figyel, ami érdeklődését felkeltette. Figyelés közben hamar fárad a gyermek, ezért nem szabad egyfolytában, hosszú ideig foglalkoztatni. A gyermek figyelme nehezen alkalmazkodó. Ha egy dologgal foglalkozott, nehezen tud alkalmazkodni másféle munkavégzéshez. Az általános jellemvonásokon kívül sok egyéni különbséget mutat az egyes gyermekek figyelme. Ezért kell a figyelmet külön tanulmányozni. Itt a tanító megfigyelései szolgáltatathatják a legértékesebb adatokat, de egyszerűbb kísérleteket is végezhetünk a figyelem egyes képességeinek a vizsgálatára. Tanulmányozhatjuk a figyelem összpontosító képességét, vagyis azt, hogy mekkora erővel tudja figyelmét egy dologra összpontosítani. Ennek a megfigyelésére a tanítási órán és a gyermek iskolán kívüli tevékenykedése közben nyílik jó alkalom. Ezzel kapcsolatos egyszerű kísérletek a betűszámolás. Egy nyomtatott szövegben át kell huzniok a gyermekeknek egy meghatározott (pl. minden a) betűt. Az elkövetett hibák mennyiségéből következtetünk az összpontosító képességre. A figyelem befogadó képességét legelső sorban szintén megfigyelés útján tanulmányozhatjuk. Erre különösen az osztatlan iskolában nyílik jó alkalom. Van gyermek, aki több dologra képes egyszerre figyelni és így más osztálynak az anyagát is megtanulja. Kísérletileg úgy tanulmányozhatjuk a befogadó képességét, hogy számláltatunk a gyermekkel felfelé 3-al és ugyanakkor számlálnia kell egy metronom ütéseit. Vagy pedig egy több tárgyat ábrázoló képet mutatunk neki nagyon rövid ideig (pl. 1 másodpercig) és leiratjuk, hogy mennyit tudott megjegyezni a képen látott tárgyak közül. A figyelem tartósságát tanítás közben figyelhetjük meg: milyen mértékben képes a gyermek egyfolytában figyelni a tanításra? Egyszerűbb kísérlet, ha egy szövegből meghatározott betűket (pl. e betűt) jelöltünk meg és egyenlő időközökben (1 percenként) azt is meg kell jelölnie, hogy meddig haladt. A megjelölt betűk számának az apadásából következtetünk a tartósság fokára. Megvizsgálhatjuk a figyelem alkalmazkodó képességét is. Megfigyeljük, hogy egyféle tevékenység után hogyan tud a gyermek figyelme egy másikhoz hozzáalkalmazkodni. Pl. két egymás után következő leckénél. Vagy számláltatunk a gyermekkel 4-el felfelé, azután 3-al vissza. Megmérjük, hogy mennyi idő telt el a felszólítástól a visszafelé való számolás megkezdéséig s ebből következtetünk az alkalmazkodó képességre.

Az érdeklődés egy másik igen nagyfontosságú lelki képesség. A figyelmet is az érdeklődés irányítja. Arra figyelünk, ami érdekel minket. Claparede pszichobiológiai alapon megmagyarázza az érdeklődés működését. E szerint az érdekel minket, ami valamilyen testi vagy lelki szükségletet elégit ki. Az érdeklődés fejlődését

Claparede több korszakra osztja fel. Születéstől két éves korig tart az érzéki érdeklődés korszaka. Az érdekli a gyermeket ebben a korban, ami az érzékszerveire hat (élénk szín, esernyő, trombita stb.) Ösztönszerűen törekszik érzékszervei működésének begyakorlására. Mindent a szájába vesz. 2—3 éves korig a beszéd iránti érdeklődés korszaka. Rengeteg szót tanul meg a gyermek ebben a korban, de rendszeren meg is elégszik a szóval, annak értelmét, jelentését nem kutatja. 3—7 éves korig az értelmi érdeklődés korszaka. Ezt a korszakot a kíváncsiság korszakának is nevezzük, mert a gyermek folytonosan kérdezősködik mindenről, ami a szemléletkörébe esik. Itt már a dolgok jelentése, célszerűsége érdekli és bizonyosfokú okkeresésre is törekszik. A gyerek kíváncsiságát ki kell elégíteni, mert ekkor gyűjti a későbbi szellemfejlődéséhez szükséges alapismereteket. 7—12 éves korig tart a különleges, speciális érdeklődés korszaka, melyben a gyermek érdeklődése bizonyos tárgykör felé fordul. Bélyeggyűjtés, irodalom, sport stb., a lányoknál a babázás. 12—18 éves korig a társadalmi és erkölcsi érdeklődés korszaka. Ebben a korban kezd öntudatosodni a gyermekben, hogy ő társadalmi lény. Erre a korra különösen jellemző a csoportokba való szervezkedés, közös akciók kezdeményezése. Különösen sokat ad a gyermek ebben a korban arra, hogy mások mit tartanak felőle és igyekszik a közfelfogásba minél inkább beilleszkedni sokszor egyéni felfogása elnyomásával is. Erre igen jellemző tünetek észlelhetők az iskolai osztályokban. A pubertás korszaka azután a másik nem felé tereli az érdeklődést. Az érdeklődést a gyermek tevékenységeinek a megfigyelésével (játék, kézimunka, rajz, olvasmány stb.) és speciális kérdőívek segítségével tanulmányozhatjuk. Különösen fontos az, hogy miféle tárgykör felé irányul a gyermek érdeklődése.

Az emlékezőtehetség vizsgálata is fontos, mert ettől függ a megfelelő tudásanyag gyűjtésének a lehetősége. Az emlékezésnek három mozzanata van: bevésés, megőrzés és visszaidézés. A gyermek emlékezete a felnőttével szemben érzéki, azaz a gyermek olyan dolgokat képes az emlékezetébe bevésni, melyeket érzékszervei segítségével foghat fel. A gyermeknél a bevésés általában gyengébb, mint a felnőtteknél. A megőrzés élénk, de nem pontos, a visszaidézés pedig általában nehézkes. Tehát a közfelfogással ellentétben a gyermek emlékezete sokkal gyengébb, mint a felnőtté, csak a gyermekkori emlékképek élénksége téveszti meg általában az embereket. A gyermek emlékezete lassan fejlődik ki. Személyek felismerésére csak 4—5 hónapos kora után képes. Többhavi távollét után a 2—3 éves gyermek nem mindig ismeri fel környezeté tagjait. 9 éves korig általában a hallási emlékezet nagyobb, azután a látási. Későbbi korban a fiúknak jobb az elvont dolgok iránti emlékezőképessége, a lányok a színekre és a formákra emlékeznek inkább. 14 éves kortól általában a fiúk felülmúlják a lányokat.

Az emlékezőtehetséget meg kell vizsgálni, hogy ismerjük

gyermekünk szellemi teherbíró képességét és a gyengéket tervszerű nevelésben részesíthessük. A tanítónak igen sok alkalma nyílik tanításközben a gyermekek emlékezőtehetségének a megfigyelésére. A könnyebben alkalmazható emlékeztetvígsgáló módszerek közül legmegfelelőbb a Binet-féle módszer, ami abban áll, hogy egy bizonyos hosszúságú verset vagy prózai szöveget adunk a gyermekeknek, amit a szöveg nagyságának és nehézségének megfelelő idő alatt meg kell tanulniok. A megtanult szöveget megtanulás után azonnal, majd öt nap múlva újbóli elolvasás nélkül ismét leiratjuk. Ezzel az aránylag egyszerű módszerrel egyszerre vizsgálhatjuk a bevéső, megőrző és visszaidéző képességet. Külön emlékezetmérő eszközt készített Ranschburg Pál magyar pszichológus az u. n. mnemométert, mely egy forgó korongon, egyenlő időközökben a kísérleti személy szeme elé kerülő szótagpárok bevésésének az idejével méri az emlékezetet. Aszerint, hogy miféle képzeteket tud valaki könnyebben bevésni és megőrizni, megkülönböztetünk látási, hallási és mozgási típust. Erre a gyermeknél leginkább a tanulás módjából következtethetünk.

(Folyt. köv.)

Erdélyi Gyula.

Vásárhelyi János: A református keresztyén imádságos könyve.

Egyházkz. Iratterjesztés. 356 l.

„Az útat kívánom mutatni, az imádságnak Isten felé vezető útjait.“ Ezzel az alázatos vallomással köszönt be hozzánk püspökünk legújabb könyve. Csakugyan, ha valamikor, akkor most igazán égető szükség van lelkünknek az imádsággal való erősítésére s emellett arra, hogy *helyesen* is imádkozzunk. Református hittünk szerint az imádkozás a Szentlélek hatása, aki „a szívek mozgulását, mint a vizeknek folyását“ mozgásba hozza. A Lélek pedig főként az Ige által hat. Így nem csodálkozhatunk, ha írónk is mindenik imádságához alapigét választ s ennek gondolatalkörében igyekszik Isten színe elé járulni. Régi kálvinista szokás ez. Gyalakúti Lázár Jánosnak, id. Dániel Istvánnak, Sziksai Györgynek és Szabó Aladárnak imádságai rendszeren egy-egy szentírásbeli igén, vagy az ehhez fűződött elmélkedésen épülnek fel, sőt át meg át vannak szöve megfelelő bibliai idézetekkel. Hiszen nemcsak a hitet határozza meg a kijelentés, hanem azt a buzgóságot is, amivel a hívő lélek a kegyelemnek ezt a tényét viszonozza.

Az általános jellegű, textusszerű imádságok mellett feltaláljuk e kis könyvben a régi, megszokott imakönyv-anyagot: a hétköznapiakra, ünnepekre, különféle alkalmakra és betegségben sínylődők számára írott könyörgéseket. Sőt — ami különösen öröndetes — *egy gazdag szemelvényt Kálvin főművéből, az Institúcióból és imádságaiból is!* Jól esett volna ezek mellett az Institúciónak a IV. könyvéből, az egyház és szakramentumok, valamint a polgári kötelességek szakaszaiból vett idézeteket olvasni, amik ma, amikor a keresztyénséget az egyéni szétesés s világi szempotok felé való tájékozódás veszedelme fenyegeti, létünkbe vágó aktualitással bírnak. De így is hálásak vagyunk a derék szerzőnek, hogy végre a nagy reformátor hitvilágát a hívek széles rétegei számára hozzáférhetővé tette.

Vásárhelyi János igehirdetői és imádkozói kvalitásai mindnyájunk előtt közismertek, hiszen e folyóirat is többször rámutatott azokra. Legújabb könyvéből szintén megállapíthatjuk, hogy hitvilágának lényeges vonásai: az Istenben való megnyugvás, rendületlen bizalom, az élet áldásaiban való öröndetes és mindent átölelő krisztusi szeretet mindinkább megtalálják az őforrást: a Krisztusban való váltságot, ennek megigazító, újjászülő erejét. Ez már, épp mint „a hit nyugtalansága“ (322 l.), a reformátori teológia áldott hatása. Adja Isten, hogy ez az *előre hajtó tűz* (Jer. 20.) hozza mozgásba Anyaszentegyházunk egész életét, úgy a lelkek imádságában, mint a szervező, építő munkában.

Nagy G.

Imre Lajos: Hivatás és élet.

Elmélkedések, prédikációk, előadások. Kolozsvár. 1938. 8°. 230 old.

Dr. Imre Lajos első reprezentáns kötetét sokan és régóta vártuk. Kár, hogy a megnehezült könyvkiadási lehetőségek miatt nem lehetett nagyobb, teljesebb.

A kötetbe felvett darabok hűen tükrözik nemcsak a szerző krisztályos teológiai felfogását, amely „Isten igéjét a maga feltétlenségében és fenségében akarja vallani, s annak hirdetését szolgálni az egyházban“ (Előszó) és amelyben érvényesítve látjuk az újreformátori teológia legmélyebb figyelmeztetéseit; hanem egymásba-kapcsolódó egészsként mutatják fel a hivatásnak, mint Isten-től rendelt misszióknak és az életnek, mint az Ő ügyéért való szolgálatnak

útját. „Az egész kötet nem akar más lenni — mondja a szerző —, mint emberi próbálkozás, hogy a legnagyobb dolgokra gyarló emberi beszéddel ráutaljon, hogy figyelmessé tegyen arra a feladatra, amit Isten a hivatásban adott, hogy azt ebben az életben teljesítsük, hogy így a hivatást is, az életet is az ő akarata alá rendeljük.”

A könyv első részét hat elmélkedés képezi. Itt sajnáljuk leginkább, hogy olyan szűk a kötet kerete. Dr. Imre Lajosban ugyanis a pedagógusnál és képzett tudósnál is nagyobb ajándéka Istennek a bibliamagyarázó, aki éppen a rövidebb, szabadabb missziói igehirdetésben száll legmélyebbre. Az Ábrahám történetéről írt elmélkedése (Igéret és parancs) mutatja, hogy milyen mélyen fogja meg a dolgot. „Isten akarata, parancsa mindig halál a mi számunkra — mutat nemcsak kötetének, hanem életének is központi gondolata felé —, mindig feláldozását kívánja annak, amik mi vagyunk.” (24. o.) A szív elrejtett emberéről szóló elmélkedése tiszta fénysugár az igazi lelkipásztori lelkületbe. „A jel”-ben (mely nem megelőzi, hanem követi az engedelmisséget!) a misszió és eschatológia jut igazi hangsúlyához.

Ami felől az elmélkedések se hagynak kétségben, még könnyebben összegezhető a tizenhat (többségében nem ünnep-alkalmi) prédikációból: az az alaptétel t. i.: Isten akaratából és az ember romlottságából egy hajszálnyit se alkudni le, hanem felmutatni a két kibékíthetetlen ellentét egyetlen megoldását a Krisztusban megjelent kegyelemben. Prédikációi erőteljes, többnyire hosszú, bár nem hosszadalmas, súlyos beszédek. Retorikai hatásuk minimális, annál jobban megráz a tartalmukban ott lüktető, mély prófétai tűz. Az embernek önkéntelenül Robertson jut eszébe, noha sem neki, sem másnak a közvetlen hatását nem lehet Imre Lajosnak egészen sajátos igehirdetésén kimutatni. Mert bár szinte fátaszító puritánsággal kerüli a képeket s határozottan intellektuális vonalvezetéssel, szigorú teológiai megalapozással tesz bizonyosságot az egy szűkséges dologról, konkrét utalásaival mégis nagyon közel lép az emberhez, valóban ad hominem beszél. Hogy mégsem érezzük mögöttük. Elég a gyülekezetet, melyhez szól, annak oka valószínűleg abban keresendő, hogy az akadémiai istentiszteletek, melyeken e beszédek legtöbbször elhangzottak, csak felerészben szólhatnak a teológus ifjúsághoz, felerészben kénytelenek egy ad hoc és gyülekezetnek bajosan nevezhető halgatósághoz alkalmazkodni.

A kötet harmadik részét kilenc, különböző missziói alkalmakkor tartott előadás képezi, mintegy jelezvén a szerzőnek, mint egyházkerületi belmissziói előadónak, szétágazó nevelő-missziói munkáját, amit azonban e darabokban is acélos egységbe fog az Istenről rendelt és felismert hivatásnak kiteljesedő élet belső törvénye, szilárd útmutatása. Ez ad lépéseinek csodálatos biztonságát. „Minél jobban fenyegetnek, nyomnak, támadnak és veszélyeztetnek a külső körülmények, annál tisztábban kell látni, annál bátrabban kell hirdetni, magunkhoz kapcsolni azt a nem e világból való üzenetet, amely reánk bízott” — íme a mai erdélyi sors hitvallása, mely egyetemes világviszonylatban is éppolyan igaz. (139. o.) Nincs itt terünk rá, hogy ezeket a tanulmány-számba menő előadásokat ismertessük, noha ez éppannyira hasznos lenne, mint a prédikációknak homiletikai szempontból való részletes taglálása, csupán összefoglalásul azt a mindenik előadáson (Egység és békeség. Az Igétől a beszédig. Mit követel az egyházi élet a teológiától és mit ad annak? A keresztyén nő a bibliaiban. A nevelés ügyének alapkérdései. A keresztyén nemzete-nevelés. A szülő és a gyermek. Hivatás és élet. A belmissziói és iskolai munka viszonya.) végigvonuló alaptételt emeljük ki, melyet a szerző egy pillanattig se enged szem elől téveszteni, hogy t. i. amennyire kilátástalan próbálkozás csak: egy parányival is megközelíti az elesett, válságában kiteljesedő embernek az Urísten által elébe adott célt, éppolyan minden kétséget kizáró bizonyosságú és diadalmas e cél szolgálata a Léleknek való engedelmisségbe, bármennyire nem tanuskodik is pillanatnyilag mellette az emberi látás. A feltétlen hit leggyőzhetőbb szava ez.

Imre írásművészetéről nem mondhatunk sokat: ezzel nem fogná meg az embert. Egyéni, cicomátlan, keresetlen, egyszerű s néha nehézkes is. De talán éppen ezért tud áldott eszköz lenni Isten szolgálatában. H. J.

Revue d'Histoire et de Philosophie religieuses.

A strassburgi egyetem protestáns Theologiai Fakultásának kiadásában megjelenő fenti című folyóirat 1937 szept.—dec. számában érdekes tanulmányokat olvashatunk. A tanulmányok szerzői főképpen a strassburgi theologia tanárai közül kerülnek ki, de a folyóirat munkatársai között párisi tanárokat is találunk, sőt gyakran ir ide dr. Révész Imre is, a debreceni theologia nagyhirű professzora.

A már XVIII. évfolyamában lévő folyóirat idézett számában közölt tanulmányok közül nagyobb érdeklődésre tarthatnak számot Cullmann, Strohl és Benoit dolgozatai, valamint Révész Imre terjedelmes kritikája egy magyar tárgyú könyvről. Cullman *„Egy régi keresztelest formula nyomai az Új testamentumban“* c. alatt rendkívül érdekes kutatást végez az első keresztelesek-nél használatos formula megállapítása érdekében. Ebből a célból sorra veszi az Újszövetségben található, keresztelekre vonatkozó részeket és azokat eredeti görög szövegben egymás mellé állítva összehasonlítja az ebioniták apokrif Evangéliumának egy szintén keresztelestről szóló idézetével. Az így egymás mellé állított 5 idézet, még pedig: Csel. 8:36, Csel. 10:47, Csel. 11:17, Máté 3:14 és az ebionita rész, érdekes azonosságot mutat. Mindenik esetben a keresztelest közvetlenül megelőző szavak között mintegy központi helyen találjuk a *Κωλύειν* — megakadályozni, meggátolni igét. A magyar fordításban gátolni, tiltani stb. szavak szerepelnek; tehát nem mindig ugyanazt az értelmét adják vissza az eredeti görög szövegnek. Cullmann a görög szöveg további magyarázatából levonja következtetéseit: „Az első századtól kezdve valahányszor egy megtértet a keresztelese ajánlottak, előbb tudakozódtak, vajjon nincs-e valám akadály, azaz vajjon a jelölt megfelel-e az előírt feltételeknek?“ Ilyenkor valószínűleg az, aki a keresztelest végrehajtotta, megkérdezte: „Mi akadályozza azt, hogy ő megkereszteltessék?“ Ha erre a kérdésre azt felelték, hogy „semmi“, akkor a keresztelest tényét végrehajtották.

H. Strohl, ugyancsak strassburgi theologiai tanár Bucer és Kálvin felfogását tanulmányozza az ókori pogány filozófiáról. *„Theologia és humanizmus Strassburgban a Főiskola megalapítása idejében“* c. alatt sorra veszi Bucer theologiai műveit és bő idézetekkel bizonyítja a híres strassburgi theologus ragaszkodását az ókori filozófia nagyjaihoz. Bucer szerint az ókori filozófusok előkészítették az embereket az Evangélium befogadására. Munkájuk által a világ hozzájutott egy lehetőséghez, Isten elemi megismerésére. Sőt bizonyos igazságok hirdetésében a filozófusok és próféták ugyanazt az álláspontot képviselik, amit Pál apostol és a Szentírás. Ezért hasznos az ókori filozófusok műveinek tanulmányozása. Bucer eme felfogása érvényesült az 1538-ban alapított híres strassburgi főiskola tantervében, melynek alapja éppen a klasszikus nyelvek és irodalmak tanítása volt. Az iskola rektora, Sturm János teljesen követte ezt a humanista felfogást.

A tanulmány második része Kálvin magatartására mutat rá. Kálvin már majdnem egészen elutasító álláspontra helyezkedett az ókori filozófia vallásos és erkölcsi értékét illetően. Papok, törvényhozók és filozófusok csak füstszertlen elszálló, bizonytalan eszméket hirdettek és még Platont sem véve ki, a legrosszabb tévedésbe estek. Kálvin szerint az ókori műveltségnek csak jogi és politikai értéke van.

I. D. Benoit: *„Kálvin és a gyermek-keresztelest“* c. tanulmányában a nagy reformátor felfogását ismerteti ebben az oly sokat vitatott kérdésben. Felsorolja Kálvin érveit, főleg az Instituto-ban kifejtett álláspontját és azt modern formában igyekszik egészen közel hozni a mai emberhez.

Minket magyarokat különösképpen érdekel Révész könyvismertetése. *Pierre Costil* francia szerző művét mutatja be: *André Dudith humaniste hongrois*. Paris, 1935. A 482 oldalas alapos könyv a híres — horvát származású — magyar humanista tudós életét és műveit írja le. Dudith András, aki mindig büszkén vallotta magát magyarnak, Európa egyik legjobban ismert

és legtöbbet emlegetett tudós humanistája volt a XVI. században. Fényes pályát futott meg; 30 éves korában már püspök volt és a tridenti zsinat utolsó ülésén ő képviselte a magyar papságot. Később elszakadt a kath. egyháztól és lutheránus lett, habár lélekben inkább az antitrinitárius irányhoz tartozott. Életének utolsó 10 évét Breslau-ban (Boroszló) töltötte irodalommal és tudományokkal foglalkozva. Élete és személyisége mintegy megtestesítette az akkori európaiak álmát a művelt és tudós tudós emberről. Innen magyarázható az a folytonos érdeklődés, melyet a tudományos világ Dudiith iránt mindig tanusított. A róla írt művek ma már valóságos könyvtárt képeznek.

Costil műve az egész eddigi bibliográfiát feldolgozza és Révész szerint „minden elismerést” megérdemel, különösen a magyar tudományosság részéről.

B. S.

Dr. Ravasz László:

Hít és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafele.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: **200 Lei.**

LÁSZLÓ DEZSŐ:

Az anyaszentegyház élete és szolgálata

A kb. 180 oldalas könyv tartalmazni fogja: 1. Theologiai alapvetés. 2. Az egyházról. 3. Az egyház munkáiról (az igehirdetés, szeretetszolgálat, egyházi fegyelmezés, egyházkormányzás, az egyház theologiai munkája). 4. Az egyház munkásairól. 5. A gyakorlati theologia alapkérdései. — Előfizetési ára az összeg előzetes beutalása esetén 90 Lei. Utánvétellel sokkal drágább.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L. Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

Kagawa

a nagy japán keresztyén. Irta: Imre Lajos. Ára 8 Lei.

Moody Dwight

Mozaikok egy világmisszionárius életéből. Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 6 Lei.

Uram taníts minket imádkozni

Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 5 Lei.

A mi dalaink

ifjúsági daloskönyv második bővített kiadása. Ára 15 Lei.

A Kiáltó Szó könyvei:

1. sz. **A mi egyházunk.** Írták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Imre Lajos, László Dezső, dr. Tavaszy Sándor és Zágony Anna. 88 oldal. Ára 18 Lei.

E könyv tartalma: 1. *Ami mindenkinél tudnia kell egyházunkról.*

1. Az egyház Krisztus teste. 2. Egyházunk hitvallása. 3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól. 4. Egyházunk alkotmánya. 5. Egyházunk hatóságai. 6. Egyházunk statisztikája. 7. Az ardeali református egyház kialakulása

II. *Az ardeali ref. egyház iskolái.* a) Elemi iskolák. b) Középiskolák. c) Főiskolák.

III. *Szeretetintézményeink.* 1. Diakonissza intézetünk és kórháza. 2. Árvaházunk. 3. Aggmenházaink. 4. Szeretetházaink

IV. *Egyházunk missziói munkái.* 1. Egyházunk belmissziói munkái. 2. Az IKE munkája. 3. Az ardeali ref. Leányszövetség. 4. Nőszövetségi munka. 5. A fértilszövetségekről. 6. Iratterjesztéseink. 7. Sáfársági mozgalom. 8. Egyházunk külmmissziói munkája.

V. *Egyéb egyházi munkák.* 1. Egyházunk időszaki sajtója. 2. A Károli Gáspár Társaság.

2. sz. **Egészségügyi Tanácsadó.** Az ardeali magyar nép számára. Írta: dr. Jancsó Béla. 66 oldal. Ára 10 Lei

3. sz. **Szórványainkról.** Írták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sass Kálmán és Szigethy Béla. 148 oldal. Ára 28 Lei.

E könyv tartalma: 1. A szórványkérdés hunedoarai szemmel.

2. A ciucmezei ref. diaszpóramisszióról. 3. A regáti misszió. 4. A királyhágómelléki ref. egyházkerület szórványai. 5. A mezősegi szórványok. 6. A megoldott kévek. A nagysajói egyházmegye szórványai.

4. sz. **Két tűz között.** A református egyház a modern magyar irodalom tükrében. Írta: László Dezső. 48 oldal. Ára 14 Lei.

5. sz. **Isten Igéjének szolgálata.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

6. sz. **A Reformáció mint döntés.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

7. sz. **Isten akarata és a mi kívánságaink.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 L.

8. sz. **A református tan, annak lényege és feladata.** Írta: Barth Károly. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára: 18 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia